

1439

ბ. ვ. მ. მ. მ.

ცისკარი.

1864

მ ა ი ს ი.

წელიწადი მერვე.

წოდება თსსულებათა:

- I — მოძღვრება ხარების დღესა. — გაბრეულ ეპისკოპოსისა.
- II — რეკას და ნინო. — თ. გ. ბარათა-შულისა.
- III — ლექსები: 1, იმერული ნანისა. — თ. აკ წერეთლისა. 2, მეგობარს, — კოლხიდელისა 3, ჩემს მინურვას, — თ. დავ. მანაბულისა. 4, ერთი გაცი ბუნებისათს, (ბოლო მოუღებელს კომედიით გან.) მოლაყბისა 5 ღომი, ფინია და ვირი. — დ. ბერაევისა.
- IV — ქართველთა სხუობა: სასოგადოდ გალობა; როდის განხდა ქართული გალობა — თ. დავ მანაბულისა.
- V — სიტყვა, თქმული ქართულის გალობისათს, წმ. ნინოს მონასტერში. მღვდლის ფილიპონ კარბულაგვისა. — მასუხი. იოსებ ბერაევისა
- VI — გიგის მატყვარანთ წარმომდინარეობა — თ. მატყვარაიანისა. რედაქციისაგან სხუა და სხუა ანბავი. (იხილე მეორე გვერდზე)

ცფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

ცისკარი.

ქართული სალიტერატურო ჟურნალი.

გამოიცემა ივ. კერესელიძისა-გან.

მ ა ი ს ი.

წელიწადი შერვე.

«თუ შეიყვარო სმენად, — მიითვალე და უკეთუ
მიუზურა უური შენი, — ბრძენ იქმნე» (წიგ.
ისლ. ზირ. თავი 6 მუს. 34.)

ჯეილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

1 8 6 4

მოდურება.

ხარების დღეს ჩუად წელს; თქმული ქუთისის, კაბრი-
ელ კუბისკოპოსის მიერ

ყოველი დიდება ასულისა მეუფისა ში-
ნაგან, ფესკედითა ოქროვანითა შემკულ არს
და შემოსილ ზირად ზირადად. (ფს. მდ.
ივ, იდ.).

წინასწარმეტყველი დავით ორმოცდა მეოთხისა ფსა-
ლმუნსა შინა მისსა აღწერს დიდებასა სიკეთესა და მშებ-
ნიერებასა ერთისა უწინოებულისა რომლისაჲ მეუფისა და
მშებნიერებასა მისისა მეუღლისა და მ. სთა ძეოსა და ას-
უღათა და იტყვს: ყოველი დიდება ასულისა მეუფისა
შინაგან, ფესკედითა ოქროვანითა შემკულ არს და შემო-
სილ ზირად ზირადად ესე იგი დიდება და ღირსება მეუ-
ფისა ასულისა არის შინაგან გულისა და სულისა მისსა,
თუმცა, ამასთანავე, იგი შემკულ არს ოქროვანითა შესა-
მოსლითა ზირად ზირადად, წმიდანი მამანი აღკვიბსნიან
ჩუგან, რომელ სიტყუათა ამათ შინა დავით მეუფე წინას-
წარ მოასწავებდა ყოველად წმიდასა დედოფალსა მარიაძისა,
რომლისა ხარებასა დღეს მშანო და ქრისტიანებო, კდე-
სასწავლობთ ჩუგან და ვინარებთ. ჭეშმარიტად, მხოლოდ

ერთს უბიწოს მარამს შეეფერება მაღალი იგი ქება, რომელ უოველი დიდება მისი შინაგან მისა იყო თუმცა ცადა, ამასთანვე იგი იყო შემკული გარეგანიოცა გამოა უთქმელითა მშენსნიერებითა და სიკეთითა - ამით განსხუავდებოდა იგი უოველთაგან ასულთა

ეს დიდი ქება არის კეთილი და აღმაშენებელი მაგალითი უოველისა ქალისათვის, თუმცა უოველსა ადამიანსა ვითარცა მამაკაცსა, ეგრეთვე დედაცაცსა, აქნს დიდი სურვილი და მიდრეკილება გარეგანის ღირსებისადმი, განა უშეტკად ქალთა. თუმცა უოველს ადამიანს დიდად მოხწონს გარეგანი მშენსნიერება და სამკაული, განა უშეტკად ქალთა, ესენი არიან ერთობ მსურველნი და შეძიებელნი გარეგანისა მშენსნიერებისა და სამკაულისა, ამით უნდა ისწავლონ და ახსოვდეთ მარადის, რომელ მშენსნიერება და სამკაული ქრისტიანისა არის შინაგანი ღირსება და სათნოება.

წმიდა მოციქული ჰაკლე ეპისტოლესა შინა მისსა, არიგებს ტიმოთეს მისგან ეპისკოპოსად კელდასმულსა რა სახით უნდა ეპურობოდეს იგი და ასწავლიდეს თვით თოეულსა პირსა მისსა სამწყვროისასა, შესახებ ქალთა დარიკებისა და სწავლისა, ესრეთ მისწერს მას: ეგრეთვე დედათა ასწავლიდე წესიერებასა სამკაულითა მორცხვედ და ღირსებით შემკობად თავთა თვითა, არა განთხზვითა ოქროითა, ანუ მარცალიტითა, ანუ სამოსლითა, დიდ ფასითა. (ა. ტიმოთე დეთ), ესე იგი ქალებთა ასწავლე, რათა არა ეძიებდენ ნამეტარსა შემკობასა თაკისა მათისასა ოქროდითა, ანუ მარცალიტითა, ანუ სამოსლითა დიდ

ფასითა, არამედ წესიერად, და მორცხვედ შეიმკობდნენ თავსა მათსა. რაც ზაკლემ მისწერა ტიმოთეს, მეც უნდა მახსოვდეს და კასრულებდე; ამისთვის დღეს მე მივაქცევ უურადლებასა თქუტსსა, ქრისტეს მიერ დედანო და დანო ჩემნო, ერთისა ფრიად ავისა, და საძრახავისა ჩვეულები სადმი, რომელი ერთობ განგრცულებულ არს უოველთა ქალებთა შორის ქუტუნასა შინა ჩუტსსა. რომელი არს ეს ჩუტუნება? ფერისა და უმარილისა ხმარება. წარსრულის წლის, თვით ამ დღესსწაულის წირვასუ გეტყვოდი მე თქუტს, რომელ, არიან ჩუტს შორის მრავალნი ჩუტუნებანი თუჩნა ძველნი, გარნა არა ზაკივ სადებნი, არამედ ღირსნი მოსზობისა და დავიწყებისა; ერთი ამით ძველთა ჩუტუნებათაგანი არის ფერის და უმარილის ცხება შირის სხესუ, ეს ავი ჩუტუნება, როგორც ვოქვ, ერთობ განგრცულებული არის უოველთა აქაურთა ქალებთა შორის, ვიწყოთ უკანასკნელისა და ულარბესისადმის სხლისაგან, ვიდრე უშირატესსა თავადის სხლადმდე, და მცირეწლოვანის ასულისაგან, ვიდრე მოახუტებულთა დედათადმდე.

რა საჭირო არის ამასუდ ლაზარაკი ეკკლესიის კათოდრასა ზედა, იფიქრებს ვინმე ჩემთა მსმენელთაგანი; ან რა დიდი ცოდვა არის ეს უბრალო. ჩვეულება? არა, ძმანო და დანო ჩემნო, ვალი მაქუეს და საჭირო არს რომ ამასუდ მოგცე თქუტს მოძღვრება სამღროთო წერილი ხშირად ამხილებს ქრისტეანეთა ქალთა, რათა •გინი არა იუჩუნენ მსურველნი და შეძიებულნი ამართა სამკაულთა; გამოცთილ არს და ვიცით უოველთა თუ რა დიდი მიჯ-

რეკლამის აქტს ქალსა სსმკაულისაღმი იმ ზომად, რომელ
 გარეგანის სსმკაულთა უკეთესად ზატვის სტემს იგი და
 ეძიებს, ვიდრე შინაგანსა ღირსებასა; მამსადაჲ არა მცია
 რელი ცოდვა არის ოდეს ქრისტიანე ქალი წაიღებს ში-
 რისა ზეჲ ფერსა და უმარიდსა, მეტადრე ოდეს განვი-
 ზრასაკო და გავისსენებო, რომელ ეოველ ჩუჭულებათა
 და ნაკლულევანებათა ჩუჭნათა აქტსთ ურთიერთა შორის
 გავშირი; ერთი ნაკლულევანება მიიზიდავს მეორესა, ერთი
 ცოდვა მოიუყანს მეორესა, რისთვის იცხებს ქალი ფერსა
 და უმარიდსა? არა მისთვის, რათა მოაწონოს მისი ში-
 რის სსხე მჭეტრეტელთა მისთა? გარნა რათ უნდა ეძიებ-
 დეს ამას ქალი? ღუთის მოუჭარე და ღუთის მოშიში
 ქალი არ იქმს ამას, არაჲედ ამარების მოუჭარე და თავის
 მომწონი მორცხვედ და ღირსებით შემეობა, ასწავლის
 ზღვე მოციქული ქალთა, და არა ფერისა ცხებას.

მოისპოს და განქრეს იქუჭნ შორის, დანო და დუ-
 დანო, ეს ავი ჩუჭულება, რომლისთვის გვეტინიან და გა-
 ნგვეკოისხვენ ჩუჭნ განათლებულნი შირნი. მრავალ გზის
 შიოქვამს მე, რა დიდი სიკეთე არის სსოგადოებისათვის,
 რომდესც მას შინა არიან ქალნი კეთილნი, აღსებულნი
 შადღითა ქრისტიანობრივითა, განათლება და კეთილი
 ზნეობა სსოგადოებისა არა წარემაროების, უკეთუ ქალ-
 ნი არ არიან განათლებულნი და წინა მძღოლნი ეოველსა
 კეთილსა შინა ზნეობასა; ეოველი კეთილ გონიერი და
 ღუთის მოუჭარე ქალი განანათლებს და მოაქცევს ეოვე-
 ლთა გარემოს მისსა. იგი მოაქცევს და განამტკიცებს
 სთნოებსა შინა ეოველთა მისთა მსჯობელთა, ერთის

გარკს მაგალითს გეტყუ თქვენს ამაზე. კიციო ჩვენს
 ყოველთა რა დიდი მნათობი იყო მღუდელთ მთავარი
 გრიგორი ნაზიანზენი, ღმრის მეტყუელად წოდებული,
 დედა წმიდისა ამის მწყემსთ მთავრისა, იყო სათნო და
 პატროსანი ქრისტიანე; გარსა მამა მისი უწინ იყო გე-
 რძთ მსახური, რომელსა ფრიად სმულდა ქრისტიანობა,
 დიდი შეტადინეობა და განიერება იხმარა კეთილმან ამან
 ქალმან მოქცევისათჳს მისისა მეუღლისა, არ დასტყობოდა
 იგი დღე და ღამე კედრებად და მხილებად მისა, ზოგ-
 ჳერ მოფერებითა და მრისხანებითა, და ყოველითა სახითა;
 ესოდენი ღონე იხმარა, რომელ მოაქცია და გააქრისტი-
 ანა იგი. ესრე ვითარნი დ დანი მრავალნი იუვნენ შირ-
 გელთა შინა საუკუნეთა: მრავალთა განათლებულთა და
 კეთილ განიერთა დედათა მოაქციეს და აცხოკეს მეუ-
 ჳლენი მათნი, მმანი, ძენი, ნათესაენი პატროსნითა მას-
 თითა ხსნათითა და უოფაქცევითა, შენც ესრეთ უნდა
 მოაქცე ქრისტიანე ქალა, რომდესაც ხედავ რამეს ცუდ
 ჩვეულებას ან უოფაქცევის შენისა მეუღლისა, ანუ მისა,
 ანუ მახლობელისა კაცისასა. უნდა ეცადო და მოაქციო
 იგი. ისმის ამ ჩვენს ქალაქში, რომელ ზოგიერთნი ში-
 რნი ოჯახის პატროსნი თამამობენ ქალადსა და ბევრს
 ფულს აკებენ. — სირცხვილი არ არისა შენთჳს, ჳი ქალა
 ქრისტიანეო! უკერუ მეუღლე შენი ესრეთ ახვევს ქონ-
 ებასა, რომელიც შენ და შენთა ძეთა უნდა მოახმაროს?
 როგორ უნდა მისცე ნება დააგადო, რომ მან ქალადი
 ითამაშოს? რა საკვრეელია, რომ მეუღლესა შესა აქნეს
 სიყვარული შენი: შენც გექმნება გაკლენა მასთან, ისარ-
 გებლე ამით, რათა მოაქციო იგი ცუდისა ჩვეულებისაგან,
 და ესრეთ კეთილად აღასრულე დიდი იგი მნიშვნელობა,
 რომელი მოგცა შენ ქრისტიმან. ამინ.

რევაზი და ნინო.

პოემა

დრამა სამს მოქმედებათ.

მოქმედნი პირნი:

გენიანა ბაბბარე—ქვრივი.
ნინო იმისი ქალი.

‡ ქართული ტა
‡ ნისამოსით.

რევაზი ნინოს საქმრე.

გიგო შორით ნაცნობი რევაზისა. (ჭუსის ტანისამოსით.

ვასტანგი რევაზის მეგობარი. (ქარ. ტანისამოსით.

გოენის დოკტორი.

მოახლე და მოსამსახურე. (ქარტ. ტანისამოსით.

ძღვნა.

საკვარულნი მკითხველნი მე თქუენ გიძღვნიტ დრამასა,
თუ შუამხნეუტ დრამაში, ზოგიერთს შეცდომასა,
ბოდიშს უიანოკ მოძიოტეუტ არ დამიწეუტ მტრობასა,
მოკრიტდებით, რადესაც შეგხელებით ერთმანერტსა.

რევასი და ნინო.

პოემა

მოქმედება ჰირველი.

გამოსულა ჰირველი.

(სტენა წარმოადგენს ოთახს მარჯუნივ და მარცხნივ
თითო კარებით, იდეკა მდივანი, მდივანის წინ სტოლი
და კრესლები)

რევასი (შტატყური ტანისამოსით დაწვერით.
ფიქრის შემდეგ.)

აჰ! მნათობო მზეო მზეო, შენაშეკნებ ქუჩქანასა,
შენგნით ბრწყინავს ბნელი მთვარე, შენ ანათლებ ვარსკვ
ლავებსა,
მოდრუბლდები მოვლრუბლდებით. დაღონდები დაგვა
ღონებ,

დაშეკნდები გაგვასარებ, აუკვადები გაგვაცოცხლებ,
ნეტავი თქუნი მნათობებო: მზეო, მთვარე, ვარსკვლავებო,
რომ უტყვი ხართ უგრძნობელნი, მხოლოდ გააშეკნთ
ღამასებო.

ვაი! გაცსა საცოდავსა, რომელიც გრძნობს უკვლავურსა,
ტყუანა აქუს, გონებაცა, სწევს საწყალი სულ ჭაფასა.
დაბადებით დაწუბილი სიკუდილამდინ შრომაშია,
პატარობით სწავლაშია, მოხუცდება ტანჯუაშია.

საშობო წლამდინ, ოთხშობი წლამდინ, იტანჯება სულ სა-
წყალი;

და მის შემდეგ კაცმა იცის უბედური გზა და კვალი:
ხნით და ჭანით დაბრდება, თავსედ თმები, უოთრდება.
იტანჯვის შემდეგ საცოდავი ზირუტუქსავით სმება გუდება.
სწორეთ სამთელს გემსგავსებით, რომ ავანთით გამოხნდება
მასალა, რომ დაიწყება სამთელიც ჩუქნ გაკვეთება,
მიკვირს რაღათ ვიხადებით თუ, რომ კაცი მით თავდება,
უფრო სჯობდა არ გვენახა ჩუქნი ეს უბედურება.
შნათობებო! შნათობებო ჩუქნსავით გაქეთ თქუქნც
სამძღვარი,

თქუქნც დაჭკარავთ ბრწინებალებას უველას ბოლო აქქს
ამ გვარი.

ოჰ! ბუნებავ გიხაროდეს მართლა შენა ხარ უკუდავი,
მაგრამ ჭკრძნობგი ბატონობას? არა არა, შენც ხარ უტუვი!
რა ქნას კაცმა გონიერმა შრომით გუდება საცოდავი.
ერთის სიტყვით შებრალებით კაცმა ეს უნდა გამოხთქუქს:
ვაი! ძმებო ჩუქნს კაცობას, ვაი! ვაი! ამ ცნობრებას,
ვაი! ძმებო ქუქნახას, ვაი, მის მიმართულებას!..

ხედავთ? კაციც ამათ რით თავდება ჩუქნი ბედი,
ამის შემდეგ ჩუქნ დაუთქრდეთ რიდასი გქქინდეს იმედი?
რადას უნდა გამოუდგას უველას კაცი ანუ ქალი?
მოგახსენოთ რა გვაკლავს: განათლება, სიუქარული.

მე ბერს ვისმე ვეკონები ხასიათით უცნაური,
რომ ქალებსედ ან კაცებსედ, სჯა იმათსედ მაქქს ამ
გვარი:

ქალს მე უფრო დავიწუნებ სახით დამახს უგუნურსა,

ვიდრე ქალსა ცუდ სსხისას, სჯითოი ჭკვანდეს გონიერსა.
ხემის ფიქრით ეს ცოლქმრობაც უნდა ამ კვარად სწუდე-
ბოდეს:

თუ კაცს ქალი მოეწონოს, ქალსი კაცი არ მოსწონდეს.
აღარ უნდა გამოუდგეს მაშინვ თავი დაანებოს;

კაცმა გული იმ ქალს ანდოს, რომელ ქალმაც შეიუწაროს.

ბედია, რომ შემიუვარდა ნინო, სსხით ვშეწნვიერი,

ზედაც მე არ შევხედამდი ყოფილიყო უგუნური.

განათლებას რას ეძახით ნეტავ ვინმე მიპასუხოს?

იქნებ ამას: ქალმა, კაცმა ფრანდიცულათ იტიტიკოს,

თავის კნა არ იკადროს, ანუ თავი გაირუსოს? .

გსტდებოთ უკელანი ძალიან ეს არ გახლავთ განათლება,

უკელა რუსიც მართებული, შეკვიბრალებს ამ აზრზედა .

განათლებულს მას ეძახი: ვინცა ზრუნავს სამშობლოს-

თვს,

ვინც დიდ გულობს თავის ენით, ვინცა შრომობს ქვეყ-

ნისათვის.

გამოსულა შეორე.

ნ ი ნ ო .

(ქართულად თავ დახურული შემოდის.)

ჩემო რეკავ, რა კარგათ სჯი უურს გიგლებდი მე

სულ კარგო,

შველაფერში გეთანხმები რაც გამოსთქვი ესლა ცხარყო.

რ ე კ ა ვ .

დამიჯერე ნინო! ნინო! სავარელი ძვირუასია.

აწათ მარტო ხვეწნისათვის შეგობრათაც სჭირთა

მე სიუჟარულს ან ვეძახი, რომ ვეტროდუ საყვარელსა,
 სილამაზით გვიუღებოდუ და გხდებოდუ ქალისთვის;
 ეს სრულებით მე ან მამწონს ანვის დავსომ ჩემს ხა-
 ტონად,

ქუჭყანასუდ ამას ვეძებ, რომ მე ვიყო თაკისუფლად,
 რომ მიუვანდეს ვინმე ქალი, ანუ ქალსა მე საწყალი,
 სიტყვითი ანა საქმესუდ, ჩუჭნ ვამტვიტოთ სიუვარული.
 ნ ი ნ ა.

ნუ გგონია ჩემო რეკაზ ეველა კაცი მაგრე სჯიდეს,
 როდი იტნობს ამ ქუჭყანას ეველა ცდილობს ბორო-
 ტობდეს.

მანამდისინ არას ჭფიქრობს, როდესაც რომ დაბერდება,
 დაინახეს ხორციით ჭენება, გულიც ვეღარ იტემა,
 იტყვს: კაცო შენ რა გარბე, რა! ვაიმე და გაქრება,
 არც ვინ იტის მის სიუღდიდი, არც სახელი მისი რჩება,
 თუ, რომ ვარბე რითმე კაცსა ანუ შევანდეს საყუარული,
 მე ვარწმუნებთ, რომ მოკვდები ესომება მას სახელი,
 როდესმე დროს მამიგონეს იტყვის: იყო კარგი ქალი.
 ხედავთ რათ არის საჭირო სწავლა, მშობა, სიუჟარული!
 ჩემო რეკაზ სწორეთა გსჯი მიზასუსე რას დაფიქრდი?

ქ ე ვ ა ზ

ნინო! შენში მე არ შეესტდი გეტყვი გულით შემი-
 ა
 უჟარდი,

მე შენ ვარჩევ მეგობრათა შენგნითაცა მაქმს იმედი.

ნ ი ნ ა.

რეკაზის მზეს გეფიტები დიდი ხანია მიუვარხან.

რ ე კ ა ზ.

ერთის სიტყვით ნინო გატყუვი: მე შენი ვარ, შენ
ჩემი ხარ,

მიზანსუხე არ შემცდარვარ?

ნ ი ნ ო.

გარკი რეკაზ მეც თანახმა ვარ. . .

(ჩკონიანს ერომანურთს და ნინო გაღის.)

რ ე კ ა ზ.

ქნლას წავა უთუოთა გამოუცხადებს დედას,
გაკსწვე მეც მივალ გასტანგთან და უამბებ ჩემს ამსახსს.
(გაღის)

გამოსვლა შესამე.

ზარბარე. (შეშოდის ქართულათ
თავ დახურული)

მამწონს რეკაზი გარკი შჯლია,
მხოლოდ სამსახურს არა გადრულობს,
მაგრამ სწავლითჳი ბევრსა სჯობია.
რა რიგათ უუვარს ჩემი ნინუცა,
ფიციც შევიტყე შითომც მიეცა,
მიკვრს ნინუცას მე სიუწარული,
როცა რეკაზი რომ აქ არ არიხ,
საწყალი ზის სულ დაღონებული.
რა დაგემართა კკითხამ მე იმას
თქმუნს არ მამიკუდეთ არა მცემს სიტყუას

გამოსულა მეოთხე.

ვასტანგ (წიგნით შემოდის ქართულათ ჩაცმული)
 ეს არის ესლა რეკასთან თიცხი ლაშარაკი შექონდა,

ბ ა რ ბ ა რ ე .

შენი ჭირიმე ვასტანგვან, მითხარ რას გეუბნებოდა?

(ვასტანგი წიგნს აძლევს.)

ბარბარე (მალა ხმით გითხულობს.)

გეტოდინებათ გარკათ, რომ თქვენნი ქალი მიუყარს,
 უეჭვნადა არც ნინო მაგასეღ იტყვის უარს,
 სწორეთ მე ვაპირებდი კვირას ჟუარის წერას,
 მაგრამ რა გაეწყობა ამ ჩემს უბედურებას;
 მე საქმე მაქვს მივდივარ, აქედან იმერეთში,
 მერმე რომ დავბრუნდები ჟუარს დავიწერ ქალაქში.

თქვენნი რეკასი.

ბ ა რ ბ ა რ ე .

ამბავი რაც მამივიდა გარკია მადლობა ღმერთსა,
 იქნება ნინოს ეწეინოს, რომ აგვიანებს ქარწილს?

ვასტანგი.

რასაკერძელა მაგრამა ნინო გერ ეტყვის უარსა,

ბ ა რ ბ ა რ ე .

ესლა აქედან წავიდეთ და მოვიფიქროთ ჩვენთვის

(ოწნივ გადიან).

გამოსულა მეხუთე.

რ ე კ ა ზ .

ღმერთო რა უბედურება ემართება ჩემს თავსა,

უნდა მოკშორდე მე ჩემს ნინუცას, გულსა და ვარდსა,
დიდხანს ვერ გნახავ იმის ხელებსა, ღამაზ თუალებსა,
უნდა მოკშორდე ჩემს სიცოცხლესა და სუაუბრულსა,
მაგრამ რა გქნათ გამოუცხადებ ჩემს სურვილს ნინოსა.

გამოსულა შექქესე

ნ ი ნ ო (შემოვა და იმღერის).

სადაც შენ წახვალ თან გამოგუკვები,
სადაც მოკრძობი იქ ვიმარხები,
თუ შენ იღვინებ, მეც გავიციებ,
თუ დაღონდები, მაშინ ვიტირებ.

უშენოთ ღვინი არ მიაშება,
რომ გხედამ გული მე მიცოცხლდება,
როცა არა ხარ თვალთ მიბნელებსა,
უშენოთ სულთ, გული მიხშება —

ნ ი ნ ო (რეკაზს მიახლოვდება)

რათა ხარ ეგრე დაღონებული
რამ შეაწუხა ებ შენი გული?

რ ე კ ა ზ .

ვერ უნდა ათვერ ამოვიხსნო,
მერმე შეიტყოთ ანს სამწუხარო.

ნ ი ნ ო .

ჩემო რეკაზ მითხარ, რა გაქვს გულში დაფარული,
რა მიხეცია, რომ ხარ უწყალოთ მოღრუბლული?

რ ე კ ა ზ .

ერთ საგანსუდ შენ მიპასუხე, ნურც შესწუხდები.

ნ ი ნ ი .

გარკი ბრძანე ებ შენი ღარღი,
უპქველათ რასმეში მე მცდი.

რ ე ვ ა ზ .

სწორეო მითხარი მე შენ გიუჭარვარ?

ნ ი ნ ი .

ოჰ! რას მიბძანებ დიას მიუჭარხარ.

რ ე ვ ა ზ .

გჯერამს რომ შენის მეტი სიუჭარელი არა მუყავს?
იტი და გრძნობ გიდეტ, რომ უშენოთ მე მუჭედარი ვარ?

ნ ი ნ ი .

აღარ გახსოვს, რომ გითხარი მიუჭარხარ,
შენც რომ სთქვ: მე შენი ვარ, შენ ჩემი ხარ.
რეკავს, შენსავით ცივი გული როდი მაქქეს,
მე ქალი ვარ, ჩუქნ სიუჭარელი უფრო გეწავს,
გმარა, სულარა მტანჯავ სანდოდავს,

ოჰ! კვლარ უქლებ ბერს მოთმინებს,
ჩქარა დამხარხე თუ ჰქლავ ნინუცას,
უფრო სჯობია უბოლო ტანჯუქას. . . .

(ტირის)

არა ნუ მეტყუ ნუ გამაგონებ მწუხარებასს,
მე ესლა გტირი გული არა მაქქეს ურის გდებისა,
მერმე შევიტეობ უპქველათ სულ შენსა აზრსა.

(ნინო 'გადის)

რ ე ვ ა ზ .

სედავთ რა რიგათ ეწეინა სწევალს ნინუცას?
ოჰ! ჭეშმარიტათ უუყარხარ გულით შენს რეკავს.

(მღერის)

ხემა გარსკვლავო მიუწარხარ გუღით,
 უმაწვლი გატი ვაჭედები სრულებით,
 და გიგარტები შენგან მე შორით,
 აღესწერ სიუწარულს ტბილის სიტუქმბით:

ვინა გსვობს ქალო შენ სიღამაზით,
 შეოკულ წარბებით, ხუჭუჭი თმებით,
 სინათლე შირსედ გადას მზისაკით;
 რამდენს აგიუბ გატს შენის ქტკით.

შენი ნაზი ხმა რასაც მიბძანებს,
 ათასსა მტერსა დაუთხრი თვალებს
 მკლავს სიუწარული, გულსაც მიწუხებს.
 სურვილს ეს გული შენ აღვისრულებს.

მე ამ აღერსით შენ გატკობინებ,
 ვინა სიუწარულს გულს აგრძნობინებ,
 შენთვს მოკვამდები თუ მით იღზინებ
 ოღონდ მიბძანე ვისიამოვნებ.

რ ე გ ა ზ.

ესღა დრო არის მე წავალ საგზაოდ ბარგს მოკამზადებ.
 (გადის.)

გამოსულა მეშვად.

ბარბარე და ნინო.

ბ ა რ ბ ა რ ე.

არ წაგიკითხავს ნინულა რას იწერება რეკაზი?(წიგნს აძლევს)

ნ ი ნ ა. (მადლის ხმით გითხულობს.)

ბეგრდინებათ კარგათ, რომ თქვენნი ქალი მიუჭანს
უჭუნლათ არც ნინო მაგასედ იტუჯს უანს.

(მერმე ჩუმათ დაახლოვებს)

ნ ი ნ ა.

თუ ან მოკვდელები დაუტდი შეტი რაღა ღონვა
და იმის შეტი არცა შევას, არცაწა მახადია.

გამოსულა მერვე.

(ივინივე რევას საგზაო ტანისამოსით შემოდის, ვა-
ხტანგი და გიგო.)

ბ ა რ ბ ა რ ე. (რევას ჭკითხავს.)

მოემზადეთ საგზაოთ თქვენს ეგრე მალე?

რ ე ვ ა ს.

გიანლები ბატონო თქვენნი ჭირიმე.

(ამ დროს გიგო ფარისეულად იყურება აქეთაქით).

ბ ა რ ბ ა რ ე.

რა საქმე მიგაშურებსთ, ერთი მიბძანეთ.

რ ე ვ ა ს.

ეუბრე მიგდეთ ბატონო შე სწორეთ მოგასხენებთ.

ფულებისთვს მივდივარ ანგარიშის საქმე მაქვს,

ქუთაისში ერთს თავადს დიდი ფული ჩემი აქვს;

ფულის გარდა მივდივარ მიესელო მამულს ჩემსს,

ერთი წლის შემდეგა თქვენს თავს დაგიკრავსთ რევას.

(ეველას ესალმება)

(მეფის ხმით)

ბ ა რ ბ ა რ ე (ეხვევა რეკაზს.)

მშველობით ჩემო რეკაზ ღმერთმა დიდხანს გატოტხლოს
ბედნიერად გამოყოფას და ხელი მოგიმართოს.

რ ე ე ა ზ (კიკოს ხელს აძლევს შემდგომ ვახტანგს
ურბში უჩურონულებს და ნინოს ხელსევე ცოტნის)

მშველობით ნინო ნახვამდე (ნინო ტირის უველანი ვა-
დიან და უვირთან მშველობით ვახტანგის გარდა)

ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი (სასოგადოებას)

რეკაზმა მიიხრა საწყალმა შენ უური უბლო კიკოს
ღმერთსა გუფიტავ ვერ მივხვდარვარ ეს თხოვნა რა უნდა
იყოს.

ფ ა რ დ ა ჩ ა მ ო ი შ ი ტ ბ ა

მოქმედება მეორე.

სტენა წარბოადგენს ისე იმ ოთახსა, სადაც იჯება
მდივანი, სტოლი კრესლეი.

გამოსვლა პირველი.

კიკო (შტატკური ტანისმოსით ჩაცმული)

გასწია კიდეც ჩუქნმა რეკაზმა,

მგონია ნინო სულ ეჩვენება,

ქალის ტირილი მშუქსნიერება,

ამის ნაზი ხმა სულ აკონდება,

სიუჟარულისგან ხან და ფიქრდება,

ხან სულ მგონია გული უსკდება,
 მაგრამ მე ვიტყვი ნუ ეწინება,
 რომ ჩემი ცოდვა მას გარდასდება,
 იქნება კიდევ ის დაავიწყდა,
 ჩემს რომ ქალაქში ხსუბი მოკვირდა,
 მეჩემ რა მიუღო რა დამიშავა
 შეურიღობაში მე გამაშავა,
 ის ამტკიცებდა ჩემს ავ გაცობას,
 უნამუსობას ავანაკობას,
 მე თქვენს გარწმუნებთ სულ ყურს უკლებდი
 ჩუმათ ვიყავი ხმას არ ვიღებდი,
 გამოსვლის დროსა გულში ვამბობდი:
 ეს! ძმაო რეკავ შეც გარდაგინდი.
 აქამდისინ მე სულ დროს უცდიდი
 ისიცა კმარა რაც რომ შევსწუხდი,
 ესაა გი უკვლავს გამოუცხადებ,
 რომ შენს ნინუტას დაგაკარგვინებ. (ფიჭრის შემდეგ)

რას ვეპარბლები საწყალს ნინუტას,
 დას მე ვახდენ საშინელს ცოდვას,
 მაგრამ ვერ დაკშლი ამ მშენსიერ აზრს,
 რეკავ გაიცნობს უბედურებას. (გადის)

გამოსვლა მეორე.

კ ა ხ ტ ა ნ გ ი .

საშინელება უოფილა კაცი რომ მარტოა რჩება,
 ოჲ! მეტობარო შენთან არს ჩემი გული და გონება,
 მეტობარისთანა საჭირო, არც ნათესავნი უოფილან,

მას გარდა ნურვის ენდობით, უკუღასი გვეფერებთან,
 დიად მშობილი ისა არის, ვისაც სურს ჩემთვის კეთილი,
 თუ, რომ ეს მშობელს არა სჭირს, ნულარ გგონიათ
 მშობელი,
 ვინც ეძებს გულის მეგობარს უნდა, რომ ამგვარი ჭბოვას:
 შესწ მამობრებით იწვალოს, მშობურათ მან შეგიუწაროს,
 გადარბდები გიშეუღოს, გაჭირებაში გაღხინოს,
 თურამ მტერს გულარ ერევი, სტდილობდეს გარდაუხადოს,
 ბეგრჯელ ნუ იტუვს მიუწარხარ, ერთხელ სთქქას მაგრამ
 გამოს,
 ეს უნდა სჭირდეს მეგობარს მხოლოთ მის ჰოვნა ძნელია,
 თუ, რომ შეგვდებათ ამ გვარი, მმარხედაც საუწარელია.

გამოსულა მესამე

კიკო (დაბლა ხმით)

ფიცხათ ასქენებს შეგობარს, სჩანს, რომ კაცი მოცა
 ღიღია.—

(კასტანტი ხელს ჩამოართმევს)

გ ა ხ ტ ა ნ გ ი .

ერთ საგანხედ ამას გვითხავ მსურს რომ კიდეც მი
 ჰასუნოს.—

გ ი კ ო .

საა ბძანეთ თქვენშიც აზრმა იქნება არ დამარხომოს.

გ ა ხ ტ ა ნ გ ი .

ვერ მიმხედარვარ რა გრძნობაა, ეს სამშობლო სიუწარული,
 თითქმის რაღაც საიდუმლო, ბუნებითვე დაფარული,

რომ მოშორდე ნათესავსა, არ დაგეწვის ისე გული,
 როგორც მამულის თბობას იკრძნობს მთლათ შენი
 სსეული
 შიისედავ მოიხედავ არავინ სხანს არც ქართველი
 არც სამშობლო მშენსნიერი, გულიც გრძება წარჩეული,
 ნამეტნაკათ ვაი! კაცსა, რომელთაც რომ თვის მამული:
 არის თხრათ, უშატრანათ, მაშინ ნასე იმის წრემელი,
 უკულა კაცი გონიერი ასე არის მოუჭარული,
 სამშობლოთვს თავს მოიკლავს თლანდ იუოს ძღუნს
 კეთილი.

შე სამშობლოს სიუჭარულში არ ვუაფილვარ გამოც
 დილი,
 მაინც მაგ გვარ აზრებიდგან გული მაქქს განშორებული,
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი .

კაცი ძვირათ მაწუენებს, მაგრამ რაც უსლამ გამოსთქვ..
 გ ი გ ე .

სამშობლოზედ მოკასსენეთ ამის შეტი ხომ არა ვსთქვ.
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ,

შე შენ გარწმუნებ კაცისა, ებ არის ნაკლებულება,
 გ ი გ ე .

ჩემთვის სანიათონთა, რომ კაცს გაუწიო მტრობა,
 ვექებ იმ გვარ მინუტებსა ვნახო ვისიმე წვალება,
 გული მაქქს მოუსვენარი სანდის ხანაც მიამება;
 უბრალო საგანსეუდ კაცი, რომელსაც რომ იღუბება.

ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი .
 მაგ ხანიათს დასებუ ვა რა ღვინია მტრობა.

გ ი გ ო . (დაბლა ხმით)

კბ მე ვინც ბატონს და თქვენს ძვირფასს რეკავს.

ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი .

რათა რა ბძანეთ თქვენს უხლა? რა გამაგონა კნიაზმა!

კიკო (დგომით)

არა მე ეს მოგახსენეთ მე ვინც და ხასიათმა. (ტაღის)

ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი .

მაკვირვებს ამ გვართ კაცი, როგორღა უნდა გაირეკნას, რომ მტრობის მეტი იმასა, აღარაფერი არა სწამს, არც მეგობრობა, არც ქმობა. არც გულით ვისმეს ენდობა, სამშობლო მისთვის ფუჭია და ვეუღას ის ვმტყრება, რასა ჭკაკს მისი სიტყვადე, უოკლის ფრით უბედურია, უკანასკნელი ზირ უტყვ იმასედ უკეთესია. (ტაღის)

გამოსვლა მეოთხე.

ნ ი ნ ო (დაღონებული)

რათა ვარ მკითხეთ დაღონებული?

ანუ რათა ვარ თითქმის შეშლილი,

ვისი მწუხებს მე სიუჭარელი?

სულ მიხეზია რეკავის გული. (მღერის.)

ოჰ! საუკარელო, ვარდი გინშება,

უშენოთ თრბება, უშენოთ კვდება,

მანამდის მოხვალ სრულად დასკენება,

უწვალათ სწულს გული — უღნება

შენ, რომ მოფრინდე გაუხარდება,

გულის ტკივილი დაუამდე;

თორემ უშენათ თითქმის იტყუება
სიწითლე შენს გარდს სულ წაუხვდება.

შენ, რომ ეჩვენო გაიფურჩქნება
სიმშენიერე დაუბრუნდება,
ბუღბუღისავით მოგიფრინდება;
ღამისი გულიც გაუტოცხდება! . .

გამოსვლა მესუთე,

ვანტანგი და ბარბარე.

ბ ა რ ბ ა რ ე .

საწყალს რეკასი რა რიგათ უუკარს,
ზის მარტოკა სულ და არ იღებს ხმას,
ჩემს განებაში მე-არ მინახავს:
ქალმა გადისთვს, თავი მოიგლას.

გ ა ხ ტ ა ნ გ ი. (გრძნობით.)

მე თქვენს გარწმუნებთ რეკასსაც უუკარს.
გაღის სიუარულს სულ გულში მალავს,
როდი აჩვენებს ქალს თავის ტანჯვას.
ერთი მიბძანეთ ვისთვის კვდება?
ან ცისმარე დღეს რათ იშლება?
ბევრჯერ მინახავს რეკასის ცრემლი,
და მოსდიოდა გულის ფრიალი.
რა მიზეზია ან რათა სწებს?
ვიცი, ნინოსთვის სულ თავს იკლავდა.
დიდით მაწესებს მეუბნებოდა:

ნინოსგან წასვლას და მოშორებას.

ბ ა რ ბ ა რ ე . (სურვილით)

რეკაზ აქედან, რომ მიდიოდა
ეუბნის რაღაცას გახურებულა?

გ ა ხ ტ ა ნ ბ ი .

ეური უბნო გიგოსი მითხრა:
გიდეც საწვალმა ამოიხრა.

ბ ა რ ბ ა რ ე .

რას დეოთრეკა ჩუწნთან რა უნდა?
სჩანდა, რომ რეკაზს ემდურებოდა.

გ ა ხ ტ ა ნ ბ .

რას მოგახსენოთ გიგოს ამბავი,
მასხომის შორიდგან მაგას გიგნობდი,
ეველას ახსენებს მაგის სახელსა:
რეკორტ ბორტსა და აკას გატსა.

ბ ა რ ბ ა რ ე . (უსიამოვნებით.)

დასწვევლას დეურთმა ეგ რინ უოთილა?

გ ა ხ ტ ა ნ ბ ი .

ესლა იქნება ის გამოცვლილა.

ბ ა რ ბ ა რ ე .

დროა წავიდეთ ნინოს შეეხედოთ

შინ მარტოკა ზის ვასიამონოთ. . (ოღნივ გადიან).

გამოსულა შეეძესე

ბ ი ბ ი (დიდის გრძნობით.)

საკურველია ვხედავ აშკარად,

რომ მე ვიქცევი ამითან, ცუდად.
 ვიცი, რომ ვლუშავ სატოდაებს
 ორნივ დაჭკარებენ გულის წაღიღსა.
 რას ვემართლები დედაკატებს?
 ანუ ნინუტას ან მის დედას?
 რას ვემართლები ამათ რეკასა?
 ღანძლის გულისთვს მე კვლავ იმასა;
 მაგრამ რა უყო ჩემს ხასიათსა
 ვერ მოკვრევი მე ბუნებსა...
 დიდი ხანია ჩსუბი მოკვინდა
 მაგრამ აქამდის ვერ დამავიწუდა,
 შევიფიცე კიდეც, რომ გარდაუხდი —
 ესღა ვიფიქრებ როგორ დავიწყო
 მათ სიუჟარული რით უნდა გაყო... (ფიქრებს)
 (სინარულით.)

მადლობა ღმერთსა ძლივს მოვიფიქრე,
 რა რიგით ესღა მე გავისრე.
 ხვალვე მოვასდენ ჩემებურათა,
 და მით ცხოვრებას გავხდი დრამათა!!.. (სახქარლოთ გაჩბის)

გამოსულა მეშუდე.

ნ ი ნ ო.

გულში მე სულ კთვლი რაც დრო გავიდა,
 როგორც რეკასი ქალაქს გაშოდა — (ფიქრებს).
 დღეს სწორეთ ხუთი თვე შეუსურღდა.
 (გოგო შემოდის წიგნით.)

ნ ი ნ ო (განკვირვებით.)

რას უნდა გოგოს, რომ შემოვიდა! (გოგოს.)

კვ წიგნი მე სომ არ მომივიდა? (გოგი წიგნს აძლევს)

გ ო გ ო.

თქვენნი ჭირიშე რა მოგასხსნათ!

ნ ი ნ ო. (სინაზრულით.)

რეკვიემის წიგნი არის უთუოთ!. (სხნის და კოცნის)

ნ ი ნ ო.

საუყარლის წიგნი ძლივს არ შეღირსა,

ახა რასა მწერს ახალ ამბავსა,

რით გაასარებს დანატრულ გულსა (კითხულობს წყნად).

ნ ი ნ ო . (შიშით)

ჟერ არაფერი არ შეუურება? (კითხულობს).

ნ ი ნ ო . (ეჭვთ).

ოჰ! რა შესმის გული მისქდება,

ბოლოს მოიტადეთ რაღა იქნება;

ნ ი ნ ო . (კითხულობს.)

მიშველეთ გული მე მიწუხდება! . .

(წიგნს კელიდგან ატდებს გრესლასუდ წამოწებას შერე მო-
ბრუნდება)

ნ ი ნ ო (განკვირვებით.)

ღმერთო რა იყო რა დამემართა,

კინაღამ სული ამომივიდა.

შენ ჩემო თაო! რეკვიემს მომეჭრა,

ჩემის საუყარლის სული გამჭრაღა.

მწერს რომ კვდებიო ნუ შესწუხდება,

ქმარი შეირთე შეუყვარდება

ან რეკავო, ჩემიც გათავდა,
 ესა ჩემს სულსაც ყველა მოსძულდა;
 საწყალს ეგონა მეკი დავრჩები?
 მე შენ გარწმუნებ თუ არ მოკვდები!
 მის მე აქედამ დავიკარგები,
 სულ ამ ქუჩეანას დაკვამალები,
 არც კაცს თავის დროს დავენახები,
 გაგწავ ტყაბში დავიშარებოი!. (ტრემლს იწმენდს).

ბერი ტირილი არაუერს მარტებს,
 უნდა რომ სრულად გული გამისქდეს;
 ჩემთვის სიკვდილი რით სულ ერთია,
 ტანჯვთ ყველაზედ უფრო ძნელია. . (გოგო შემოვა)
 ნ ი ნ ო (გოგოს)

ჩემო მარინე მე დამიჯერებ?
 რასაც მე რომ გთხოვ შენ ამისრულებ?

გ ო გ ო.

უარს თქვენმა მზემ ვერ მოგასვენებ.

ნ ი ნ ო.

მე შენ ამას გთხოვ: საქმრო მომიკვდა,
 წიგნი ის იყო რომ მომივიდა,
 რომ წავიკითხე გული გამისქდა
 თითქმის სიცოცხლეს სული მოშორდა,
 ყველა მომძულდა მწუხარებისგან
 დავიკარგები სადმე აქედან,
 წამომეუ შენცა თუ მე გიყვარვარ!

გ ო გ ო.

რას თხოვნა მინდა და ბატონი ხარ.

ნ ი ნ ო.

მაშ წადი ბარგი შენ მოამზადე
 მზათ რომ იქნება გამომიცხადე (გოგო გულის.)

ნ ი ნ ო (მწუხარებით).

როთა დაელება ჩემი ცხოვრება,

რა რიგათ მოხდა არ შეუურება?

გატს რომ მოუა უბედურება,

უეჭველია აუსრულდება .

მშჯღობით დედაც ნუ გაწეინება,

ვიცი გაგცევა არ გაიმება,

მაგრამ რასა ვიქ შენი ჭირიმი.

მომიკრება გულის საეურელი მე! . (გოგო შემოდის)

ნ ი ნ ო (გოგოს.)

უკვლამ მზათ არის აბა წავიდეთ! .

ჩემათ გავიდეთ არავის შეესდგომ?

(ცრემლებსა იწმენდს და გადის)

გამოსვლამ შერეკე.

ბ ა რ ბ ა რ ე და ვ ა ს ტ ა ნ გ ი.

ბ ა რ ბ ა რ ე.

საკვრეელია ნინო სად არის? (წიგნს უეურებს)

აკვრამ ვასტანგ ის რადა არის?

(ვასტანგი წიგნს აიღებს და წაიკითხავს მაღლა ამ წიგნის კითხვაში სმინლათ იტანება ბარბარე. ხან ვასტანგს შესტყარის ხან უკან მიიხედამს და ხან თაყუდნელებს დაიღებს.)

ძვრთასო ნუცა!

ზირველი წიგნით ნინუცავ თითქმის მე უნდა განსწო, რომ წაიკითხავ შეიტყოფ, რომ აჩის მანდ სამწუხარო. განკალითა გწერ ამ წიგნსა და გული მიტყმს მე ძლივსა, დღეს მოკმორდები ან სვალა ამ მჭუწნიერ ქქსტყანასა. ნუ შეწუხდები ნინუცავ, რომ შეიტყობ ჩემს სიკუდილსა, მორთვე გარჯათ, ღამასათ იშოვნი უკეთეს ქმარს; თუ რომ ქმარს აღარ შეიძოვ ან ეუვარები რეკასსა; მე ხომ დღეს სრულად გაქტები მოკმორდები მე ხო ცოცხლესა! .

შენი რეკასი.

ბ ა რ ბ ა რ ე (უვირლით)

მიშეკლეთ ნინო სად აჩის უბედურება მოსვლია!

(ტარეთ გარბის)

გ ა ხ ტ ა ს გ ი (შუბლიგას.)

აჩა თქუწნმა მზემ მე ვიდან ეს სწორეთ გიგას სელია, რეკასის მაგიერათ წიგნი, იმ უმაწულს დაუწერია; რომ წაიკითხე შევიტეე მაშინ, რომ სულ ტყუილია, მე თქუწნ გარწმუნებთ ესლაც რეკასი რომ ცოცხალია?! ნინუცას მართლა ეგონა, სუდამთ რა უბედურია?

საწული სად გაქტეულა სრულებით გიგას ბრალია. (გაფიცებულად)

მე გარდუხდი იმასა შევიტეე ვინც მიწესია!!

(ფარდა ჩამოიშეება)

(სწავლით მწიგან)

მოქმედება შესამე.

სტენა წარმოადგენს ჰატარა ტყეს, მარჯვნივ ტყეში იდგება უბრალო ხის სახლი კიბით.

გამოსვლა შირველი.

ნ ი ნ ო . (კიბიდან ჩამოდის დაღონებული)

გამოვესალმე ქუჩუანას, დაკარგული ვარ ტყეებში, ვგდივარ მარტოვან ამ სახლში, როგორც რომ ჩიტი ბუდეში, ვინ არის ჩემი ჰატარანი ამ საშინელსა მინდვრებში, — დღეს ცოცხალი ვარ ხვალ ვინმემ იქნება ჩამაკდოს წვას ლში. —

რამდენი ხანი გწვიდა, როგორც მოკშორდი მამულსა, ვინ იცის როგორ სცხოვრებენ, რა დაუმართა მშობელსა თქუ! საუწარელო რევანო, მეცა ვშორდები სოფელსა, დიდი ხანია მეჭდარი ვარ მოლოდ ვაცრძელებ ტანჯვას. ჩემი ღუთის თხოვნა ეს არის მოკშორდე მე სიცოცხლესა, მაქქერ საიქიოს იმედი, შეესწდები ჩემს საუწარელსა.

(კიბეზედ იშვეით ავა ნინო.)

გამოსვლა მეორე.

(ბოლოს სტენაზედ გამოჩნდება რევანი ვით, ორივე თუალებით დაბრმავებული, თან კვიდება ღამისაჲ შუბაში გახვეული და იმერლის ბიჭი იმერულათ ჩატმული.)

რ ე ვ ა ს ი (მღერის)

ბედნიერი ვარ კვლარ ვხვდავ, მე წუთ სოფელსა,

ველარტ მეგობარს, ვერტ ქმისა, ვერტ საყუარელსა
ვინ იცის სოფლათ რამდენ ტანჯუას გამოივლიან,
იმითხედ უფრო გული შეწვის მებრალუბიან.

ზოგსა ჭტონია ამ სოფლიდგან საგძალს გაიტანს
ცრუის ფიქრისგან საცოდავი სტანჯავს გულსა და ჭანს;
ან საკუთრებას ამ სოფლათ გამოისახავს,
ის გი ან იცის შავ მიწის მეტს ვერას წარიტანს.

ოჰ! დამიჯერეთ მეგობრებო ჩუწნი ცხოვრება,
რომ სულ ფუჭია და სიტყვასეუ სიზმრათა ქრება,
როგორც ვეპილი იფურჩქნება და მერმე ჭკნება,
უმაწელი ქალიც ჯერ აღუვაის, შემდეგა ხდება.

გატი ის არის ვინც სიკუდილსა ან ემალება,
ვინც, რომ უშიშრათ და უოხლათ მას დაუხვდება,
ნეტავ მოვიდეს ის სიკუდილი მე შენატრება,
რომ მოვაშორე წუთ სოფელსა უმაწულ კაცობა.

იქნებ გეგონოს გეფერები ოჰ! გატის მტერო,
რომ ვერას ვხედავ, ხან ბოროტო, ხან მშუტნიერო;
ოჰ! ბუნებაჲ შე გიუივი გატის მტანჯველო,
შენ ხარ მიხევი უოვლის ფრისა შენ უგრძნობელო.

ნ ი ნ ო (ამ ხმაზედ კიბიდგან გამოვარდება.)

ვისი ხმა მესმის ეს მშუტნიერი, ან ვინ დასტირის
უბედურებას,
ვის დაუვარტავს უმაწულ კაცობა, ვინ ემდურება თავის
ცხოვრებას,

თითქმის საწყალი მთლათ მწუხარებას, უსხნის სეებსა და
მთელს ბუნებას.

(გაშტერებული უუუებს.)

ვინ უნდა იყოს დაბრმავებული, აბე იქ, რომ სდგას.
მაგრამ უოფილა სხანს მშტწნიერი უმაწვლობისას
(დიდხანს უუუებს და მერმე იცნობს რეკავსს)

ოჰ! იცით ვინ არის? ჩემი საუჭარული რეკავსია,
ერთი შეხედეთ თქვენს იმას, საწყალი სრულათ მკუდარია,
მადლობა ღმერთსა იმასედა, აქამდის რომ ცოცხალია,
სწორეთ არ ვიცი ვინ არის, იქნება ვინმე სხუა იყოს,
თუ რეკავსია შევიტოოთ თავის ამბავს, რომ დამიწყობს.

(რეკავსს მიანლოვდება)

შმაო, მითხარი ვინა ხარ საიდგანა ხარ მოსული?
თუ შეიძლება მაცნობე შენი გვარი და სახელი.

რ ე გ ა ზ ი . (სტენას მოახლოვებისან უუუვანია)

შეგატოობინებთ მაგრამა, ამბავი დიდად გრძელია
ნ ი ნ ი . (დაბლა ხმით)

ოჰ! ღმერთო ჩემო სად დავიკარგო ხმაც იმისია,
აე წავიკითხვ წიგნში ვითომა რეკავს მკუდარია,
გვრძნობ ჭეშმარიტად ესლა ვი მოხდენა მტრების საქმეა,
ჩემის შევთომით საწყალი ეს გაცი უბედურია.

(ამ დროს გოგო შემოვა, ნინო ანიშნებს,

გოგო ხის სკამს გამოიტანს და რეკავსს დასმუნ)

რ ე გ ა ზ ი .

უმაწვლობისას სწორეთ მოგახსენეთ ვიუა ღამაში,
სახელსაც ჩემსას შეგატოობინებთ გახლავარ რეკავსი,
შეოლიდგან, რომ გამოკელ შემიუჭარდა მე ერთი ქალი,

ერქვას ნინუცა სსხით ჰირ შუე და გულით კეთილი.
 გამოუცხადეთ მაშინვე ერთმანეთს ჩვენ სიუტარული,
 ვუარის წირასედ დედაცა ქალისა იუენენ ყაბუჯნი.
 ქუთაის საქმე მამიხდა მიწურე შე იმათ წიგნი,
 წელიწადს ადრე ქორწილი, რომ ვეღარ მოხდება ჩუჭნი.
 (ამოიოხრებს და დადგება).

ნ ი ნ ე .

და მერვე ბატონო, შემატუობინეთ ამბავი თქუჭნი?

რ ე ვ ა ზ . (გულს ართმევს)

შენი ნაწი ხმა საშინლათ მაგონებს საწუალს ნინუცას,
 რამდენი ხანი გავიდა, რომ ნინო მე არ მინახავს,
 დაგობოლოვებთ ჩემს ამბავს და ჩემსა უბედურებას,
 შეგატუობინებთ ვის ვეძებ, ან ვისთვის ვიკლავ გულს და
 თავს.

ნ ი ნ ე . (დაბლა ხმით)

შეიტეო გიდიც ვინა ვარ, რა ეშველება საცოდავს

რ ე ვ ა ზ .

ვიცნობდი ერთს უმაწულ კაცსა, არ გახლდით სწორე
 გულითა,
 არამც თუ მარტო ვაძაგებ, ვერც ერთი იტყვს ქუასსა,
 მას კიგო ერქო სახელად, მიცნობდა მე ვითომც მტერსა,
 ხან და ხან მეუბნებოდა: შეც ბარჯიხიდი კარგ ღროსა,
 მე იმერეთში, რომ წავალ ის კიგო დასწერს ერთს წიგნსა,
 და გაუგზავნის ნინუცას, მოაწერს ჩემსა სახელსა;
 ქალი, რომ წიგნს წაიკითხავს შეიტუობს იქ ჩემს სი-
 კუდილსა,
 და ნუცა ჩემის გულისთვის გაიქცა სხუა ქუჭყანასა —

ნ ი ნ ო . (მწუხარებით)

ქალის დედამ, რომ შეიტყო ძალიან ხომ არ ეწეინა?

რ ე კ ა ს .

დაიხ ბიტონო საშინლათ დედა ქალისთვის შესწუხდა,
უნინუტოთა ვერ გაემღებ ამისაც მეუბნებოდა,

ნ ი ნ ო .

კიყო რომ გახლდათ მიზეზი აქამდინ ის ცოცხალია?

რ ე კ ა ს .

ოჰ! არა შენი ჭირიშე და ისიც ხანჯლით მკუდარია,
ჩემს ვახტანგს მოუკლავს მაშინ ამბავი რომ შეუტყვა.

ნ ი ნ ო . (ბიჭუსად)

ეს ვინღა გახლავო ბატონო, ანუ სადაურია?

ბ ი ჭ ი .

ნიერელი გახლავარ ქუთაისიდან მოსული.

ნ ი ნ ო . (რეკასს).

თუ გნებავთ მოისვენეთ ბრძანდებით თქვენ დაღა-

ლული,

(რეკას ადგება, ნინო და ბიჭი გელს მოჰქვი-

დებენ და კიბესუდ სხსლში შეიუვანენ)

ნ ი ნ ო . (კიბიდან ჩამოდის მარტოვან)

ორივე თქალებით დაბრმავდა უბედური და სწყალი,

რ რიკათ უწინ ბრწეინავდა როცა რომ იყო უმაწული.

ოჰ! მამატივე რეკასო, ჩემგნით ხარ შენ დაჩაგრული,

იქნება იმას ეგონათ რომ მე ვარ მოსვენებული?

ოჰ! ჭეშმარიტათ გავიცან რა არის ეს სიეჭარული,

რ ვიცოდი, რომ რეკასი უოფილა კიდეც ცოცხალი?

ესღა ვეცდები იმასა, რით მოურჩინო თქალები,

მაგრამ ვინ არის ზატრონი, ვის აქვს თუალის წამლები,
 ნეტავი ამას მოუწიეს მეტყე დაძარწოს ცოცხალი
 მაინც ხომ იმას შეიტყობს, მეც რომ ვარ იმისთვის
 მკუდარი.

(ამ დროს შემოვა გოგო)

ნ ი ნ ო .

სედამ? რომ ღმერთმა მოგვხვდა, სად მოიყვანა რევაზი,
 გასოვს, რომ გულით მიუწარდა, სწორეთ ეს არის კინაზი,
 აბა შენ ესაა მიშველე და მოიყვანე დოკტორი,
 ექნება თუაღის წამალი, მოწიება ის უბედური.

გ ო გ ო .

წავალ მოვსძებნი აქიშას, თუ მოვა ხომ დიას კარგი.

ნ ი ნ ო .

ფულებს ვიშოვნი გაყვიდი რაც მახადია მე ბარგი.

(ორნივე გადიან)

გამოსულა მეოთხე.

რევაზ და ბიჭი (წინართ ჩამოდიან გიბითგან)

რ ე ვ ა ზ .

რათ მომიუწიან შენ აქა, ხომ სედამ, უფრო ვხდები,
 ჭაღის ჭიკჭიკი მაწუხებს აქედან დავიკარგები,
 იმის ხმა ნინოს მაგონებს იმიტომ გულით ვკრუდები,
 გულის სინაზე მას უტავს ამ მიხეცებით ვსწუხდები.

(ამოიხსრებს)

სად არის ნამდვილი ნუცა, იმას როდის შევეუბნები,
 იცის, რომ ვკრუდები და ვხმები მირუტყვებს მე ვემსჯავსები?
 დასწევალს ღმერთმა კიკოცა და იმის ამხანაგები,
 თქვენს დამიკარგეთ წინუცა, გაკვსადეთ უბედურები,

ბეკრი ვიტანჯე მეუღლას, სიტუაცსლეს, მე გავეყრები,
შუბლში დაგიცემ დამბახას და წვირსაც მით მოკშორდება.

(დამბახას ამოიღებს)

ბ ი ჭ ი (დააუენებს)

გინასო რეკავზ რას ბრძანებთ, თქვენსგანთ ეგ რა სა-
თქმელია?

ღმერთი გი ნუ გაკაწვდებათ ის სულ ბოლო მოწყალეა.
გამოსვლას მესუთე.

(კოენის დოქტორი, ნინო და გოგო მარჯუნივ ტეი-
დგან შემოდინან)

ნ ი ნ ი . (დოქტორს)

აჰ! ღმერთი გადღებრძელებს სათხოვნელი თქვენთანა
შაქქს.

დოქტორი (დაბლა ხმით)

ერთი შესედეთ ამ ქალს სწორეთ ანგელოზსა ჭკაკს!

ნინო (რეკავზს ედ აჩვენებს)

აჰ! ხომ ჭხედავთ ბატონო, რა ეშველება ამას?

დოქტორი (შინჯავს)

ახა მიბძანეთ გინასო ეგ საქმე, როგორ მოგსვლიათ,
რადმართვის თქვენს თქალებს, ან როგორ წაგიხდენათ.

რ ე გ ა ზ .

ესწავდი ბატონო გზასედა, ჰატარა ჩემსა ჩაბუსსა,
ან ვიცი რისთვის დაუწეე შინჯე შე თოფის წამალს;
ჩაბუსის ტენსლი დაეცა მაშინვე მიუღო ქაღალდსა,
ერთხანსათ წამალიც გასქდა და ეცა სულ ჩემს თვალებსა.

დოქტორი. (ნინოს)

მამ შეიძლება სამის თვით გინასი მე წავიუწანო?

დიდი სურვილით გეცდები თქვალბი მათ მოურჩინო.

ნ ი ნ ე .

აღონდ კი ეს მოაჩინეთ თქვენსი ნებაა ბატონო.

რ ე გ ა ზ .

ვინ არის ქალი, რომ წრუნავს? ღმერთმა დაგლოცოთ
დედანი.

(ღაქტური, რეკავს და ბიჭი გადიან)

ნ ი ნ ე .

მანამდისინ არ მოაჩინეს ვერა ვარ მოსვენებული,
მწუხარებისგან საშინლათ გული მაქვს მე დანაგრული.

(ზეკით ადის სასლში)

გ ე გ ე . (ტოტას ხანს შემდეგ)

ამათ ამბავი მაშტურებს რა რიგათ შესვდნენ ერთმანერთს,
კეთილ საქმესედ ღმერთიდა, სუეოველთჳს კატს შეიბრას
ლებს,
ესლა დრო არის მე წავალ, დავუკვი და დავსწმენდ თათას
ხებს.

(გოგო შემოიტანს სხოტკას და ჭკვის სტენას. და
შერმე გაკა).

გამოსვლა მეექვსე.

ნ ი ნ ე . (კიბიდან ჩამოდის)

ვარდი შესვდა თავის ღომისა, მაგრამ უწუხს კიდევ გული,
რომ საუქარელს არ ეგონოს ვარდი ჭეკანდეს წახდენილი,
გააშუქებს დამბახისა უმანუხების ნინოს სული:

ტანჯუა მეეო საუქარელთ გმადლობ რეკავს, რომ მამკალი,
მე იმისგან არა მჯერა აღსარულთს ჩემგან თქმული,
ჩემსედ ექვსა გადაუერის, ადრინდელი სიუქარული.

(გოგო შემოვა)

ნ ი ნ ო (კოგოს)

დღეს სამი თვე შესრულდა, როგორც რეკაზს ჩუქნ
მოკეპორდა

აქამდისინ შე გონია დოქტორი მას მოარჩენდა.

გამოსკლა შეშუდე

(შემოდინს: დოქტორი, რეკაზი თუალები ხელნახოტით
აკრული და ბიჭი)

დოქტორი (თავ მოწონებით სხათს უყურებს)
ათი მინუტი აკლია, სრულებით ამათ მოარჩენას.

ნ ი ნ ო . (შიშით აქეთ იქით მიიხედავს)

რა ეშელება ამ ჩემს საკვს, უეგრათ რომ დამინახოს?
დოქტორი (სხათს დახედავს)

ხუთი მინუტი აკლია ჩუქნის ვადის შესრულებას.

ნინო (დაფანტული)

ოჰ! ოჰ! ქუჭუნანავ მშჯლობით, ესლავ დამარჩობს და
მამკლავს!

დოქტორი (სხათს უყურებს)

ბიჭო ესლა კი დრო არის თუალები აუხსენ განახს.

(ბიჭი სხნის თუალებს და ნინო რეკაზის მარჯუნივ დაიხილებს)
რეკაზ, (თუალებს ახილებს)

მადლობა ღმერთსა ძლივს მოკრჩი ამ ჩემს უბედურებას,
ნეტავი ნუცა მახეუნოთ მამინევი ვინცაბ შე იმას.

(მარჯუნივ მიიხედავს)

ვინ არის ეს დაჩოქილი? თქუჭნი ჭირიმე ნონოს ჭკავს,
სწორეთ ის არის მიშეკლეთ ხომ არა გუდავ ჩუქნებას.

(ეჩეკვიან ერთმანერთს)

რეკაზ (ცოტას ხანს შემდეგ)

ჩუტნ დაკამტვიტვით ნინუტავ შით სიუჭარული კატის
 რომ ერთმანეთი გვიუკარდა ვერდიეთ ორ ბირობასა.

ნ ი ნ ო .

საუკარლისათვის გარწმუნებთ არ მოვანიდებ სიუჭდილსა.

რეკას (ნინოს, შერმე ბოქტურს)

დაგლოტის ღმერთმა და ცამა შენი ვარ მე მადლობელი,
 მადლობელი ვარ დოქტურთ, რომ მამარჩინეთ საწელი,
 ოქ! ჭეშმარიტათ ძნელია კატის, ქალის სიუჭარული,
 თუ, რომ ერთმანეთს მოშორდნენ მათ ურჩევენათ სიუჭდილი

(ნინოს)

აქ მადლი ჩემთან ნინუტავ ვაკოტოთ ჩუტნ ერთმანეთისა.

(ჭეკონიანს)

ნ ი ნ ო .

თითქმის ხელ ასლათ გავტოტს ღდი, რომ გოტნი მე
 ჩემს რეკასსა,
 ამდენი ტანჯვის შემდეგ რაღა იქნება ბოლოს?

რ ე კ ა ს .

მოკლეთ ჩუტნ უკელას აუხსნით, რომ გინიას დავი-
 წერთ ვუჭარსა.

ნ ი ნ ო . (რეკასის კელი უჭირავს და მღერის)

სიუჭარული! გადმომხედე სიამოვნებით,
 დაივიწყე მწუხარება, წარსულ დროების;
 ქუტუნანსედე კატი იტებს გამოცდილებით,
 ამის შემდეგ წუთ სოფელსა მოკვირდებით.

დავანებოთ წუთ სოფელსა, და ბოროტ ხალხსა,
 არცარავინ შეაწუხებს ჩუტნს ცხოვრებასა,

პატოვსა ვნემ ბულის ნუგეშს და სიუჭარულსა;

იმის გარდა ჩემი გული, არ ხედავს სხუასა.

ურთათა ვიუწნეო სიკუდილამდინ ის გვირბეენია.

ჩემთვის მარტო საყურელი სანატრელია,

უშენთა გეტყვ სულა, რა! რა მხელია;

შენთან ჯდომა და სიკუდილი ჩემთვის ღვინია.

1863 წელსა 10 მაისსა.

თ. ვანო ბარათოვი.

დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი

~~დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი~~

დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი

დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი

დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი

კ ვ ჯ გ ნ ი

დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი

(საბატონო უმების სახლ-შობილ-შუკლებს.)

დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი

გაბუტულა გლეხის შუკა, შენ ჰაწაწინაო!
გერე ტბილად, უდარდელათ, რამ ღაგაძინაო?
დედის მკერდში მიგიგნია შენ ტბილი ბინაო...
დაიძინე ვარდლ-ნანა, იაუნანინანაო!..

დედა ეტყუას: «გენატვალას შენი მშობელიო,
ძუძუებში ჩაგიკელია ჰაწაწა ხელიო!
შენს ვაჟგაცობას მომასწრებს მე ღუთის მშობელიო,
მამი შენის ბედის არ ხარ, შენ სხუა ბედს ელიო:
შენი გარსკვლავი სხუა არის! — ბედმა გიციანაო!
იაუნანა, ვარდლ ნანა იაუნანინანაო. .

ღმერთს შენი ბედნიერება წინეთ უსახავსო,
შენც მის ნაცვლად ემსახურე, ნურას იწამ ავსო,
დედას თმას ნუ მაწეწინებ, ნუ ჩამატევე შავსო!
სხუებ რა გიჭირს: ხომ შეიტყუე ~~დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი~~
რინთუხ შეჭკრთი? მართალა! რამ შეგაძინაო?
იაუნანა, ვარდლ ნანა, იაუნანინანაო. .

დაეწიან მკვლელები იფრე იწმე დაბრე მინი

შენს შტერს და მოშურეს დაუდგას თვალიო,
 ჭირისა და აუთვალისგან გისხნის უფალიო,
 ხომ გაიმა, გენაცვალე, მან გაგაცინაო?
 იაკუნანა, ვარდო ნანა, იაკუნანინაო.

დიდი გატის შულს შოლასში გვერდს მოუუდებო
 აბა შენ იცი ბიჭოვან როგორ ეცდებო;
 სწავლასში ნუ ჩამოიჩქებო,
 გლეხს ნიჭი არა აქუსო, არ ათეიქრებო!
 შენი დაჩაგრული ძმები შენ უნდა იხსნას,
 იაკუნანა, ვარდო ნანა, იაკუნანინაო.

აბიან ჩუქნი გამწვალეო
 ჩუქნს საქმესედ როცა მიკალთ ვკეტუიან: ახვალეო
 და ჩუქნ როცა დაგვსაქმებენ მაშინკი «მალეო!»
 ამას შენ გელარ გატუვიან, შენ გენაცვალეო,
 რომ გელარ დაგებობუკებენ, თუ რომ თავი სტანო!
 იაკუნანა, ვარდო ნანა, იაკუნანინაო.

ზაწაწინა იადონო და ვარდის კონაო,
 დღეს ხომ კარგათ გაიგონე ჩემი ნანინაო?
 და თუ კარგათ გაიგონე, ხომ მოგაკონაო?
 მაშ ნუ გძინავს! გაიღვიძე! იცან ქუჭუნანაო!
 შენც შეიტყუე ამა სოფლის ცრუ-გამოცანაო!
 იაკუნანა, ვარდო ნანა, იაკუნანინაო.

თ. აკ. წერეთელი.

ჩემს მეგობარს.

მოუწყასო ჩემო შორიდგან მესმის
 თუ მართალია განსაკვრველად,
 გამოემიებ გითომც ღუთაების
 საქმეთა ძალთა გულ-შერეულად.

ჩემ შორის არის მეგობრობისა
 კარსკვლავი წმიდა ცისკარი სულის,
 შენ გასასუბდა მწადი ძმობისა,
 გითარცა მსესა, მეურნაღსა ზრულის.

შენ გტრფივალუბდა გული და გძმობა
 ღუთისაგან რაც მამქეს ნათელ-ფრქვებსგული,
 სული და გონება, ძალი და ცნობა
 შენ გეპურა მარად დამონებულნი.

ესე ვითარნი, ესე ვითარსა
 უოკელსა ერთვს იმედუელად,
 ამისთვის სულსა და მეგობარსა
 განგიფენ არსსა შემოკლებულად:

მდინარის წყნთმან ვით ჰსცნას სივრცე ზღვს,
 ანუ თინისა მდინარე ჭურჭელმან
 ვით შთაიტიოს სსმკაული ცის
 თუბა შედგეს მისისა კერ შემდეგელმან.

გიტი და გუწვი, გკძმობ და გმეტრეშლებ
 თუ მართლად ღმერთოვად შენ იტუნეულებ
 და საქმეთ მართა მიუწითამელთა
 მიწითამილებას გამოემიებ.

მდინარე ნაწილი ნიჭი ნათლისა

რომელი მოგცა უსუნაესმან
 შრეტ, ადნობ, აქრობ მრუმეშიდ მღუჭლი
 ზღვსა ქვშათა უფსკრულშიდ მთელელი.

უკეთუ ცნობას არ დაამყარებ
 ნათლისა სწესტსედ ქუხილის ძისა
 და ჭკონებ უბრძნესს იმართლმეტუჭწლებ
 და მკუჭტი სამღრთო არწივის ფრთისა,

მაშინ მშჯღობით ხედავო ცნობის,
 რომლით ბრწენვიდენ ქენი ნათლისა,
 რომელი სხუა გონეს უგუნურებით
 და იქმნენ შჯღნი უმეტრებისა. —

კოლხიდელი.

ჩემს მინერვას.

სიბრძნისა ღმერთავ! მე შენი სახე
 უჭწლგან თან მზდეკდა გულისა მასე;
 მეოცნებოდა ვით აღვისა ხე;
 ეღწად, მნათობად გულს დავისახე.

სატრფოო! ვარდი, ნამით დამტობარი,
 ვნახე შლილობდა, ამოდ მწკასარი,
 კრთოლვიდა მქრქალსა ცასედ ცისკარი,
 ვსთქვ: არც ეს არის მინერვას დარი.

ვრბოდი უდაბნოდ, — ტკვრთა ბურვილთა,
 დეკნიდი აღით ჩემთა სურვილთა,
 ვისმენდი გლოვას ბუღბუღთ ურვილთა

და წყაროთ გუნესას, გსებად წუურვილთა.

წარმოვიდგინდი შენსა მსუობას:

მალაღს მაგალითს, ტურფას წხეობას:

წმიდას სიუჟარულს, მის სიტკბობას,

ასაწერსობას, ტრფობით მხნეობას.

შენი ტრფიალი მქმენ უძლეულად;

კეკლუტო დახატულთ შატკის მტუტლად,

სიბრძნის მსახურად, სიმართლის მთქმელად

და წმიდის მცნების თაჲ შემწირველად.

გზობდი საკუდაკად ბრძოლისა კულად;

გულსა შენ მქონდი და კრძალი კულად;

შენი ციალი მსუებრ, დამწუტლად

წამს მომეულის ტრემლთ დასაღვრელად.

მე შენი სიბრძნე მიუჟარს და მრწმენა,

ინებუ ჩემსედ შუქის მოთუნა,

ახალ ახალთა ნათელთა ჩენა,

ღვინის და ჭირის გულ გრიდათ თმენა;

ტურფასა ვარდის საბაღნაროსა,

გულსა კვალმან ვითღა მხაროსა;

ან რათ ვემსგავსო რხეულს საროსა,

ან ტრემლი რად ვრთო მხქეურსა წყაროსა.

მარამ აქაცა, მიღამოს ანეს,

ან გინი, რისთჲს ვდურდი ტრემლს მწარეს;

თუთ ტოლებშიაც ღვინად მჯდომარეს

მსიდავდა მწუტლი თუქნი თჲს მხარეს.

ღმერთაჲ! . სად არად შენ მაქმნიდი მარად;

დიდად სად არად მნათობთა დარად.

ელჳარებ ბარად, შთის გასაკმარად; *საქმიან ფქმთან*
 სურნულ სუშბულად, სატრფოდ საქმარად *საქმიან ფქმთან*
 ბროლი ფიქალობ, (*) კეკლეტად ქალობ, *საქმიან ფქმთან*
 ბუღბუღებრ გალობ, წინწილათ ძალობ, *საქმიან ფქმთან*
 ძვრფასად თვალობ, კრთოლაჳ, ციალობ,
 სხივით მამთურალობ, მწწლობ შით ალობ. .

შენს ჳაჳკს ნუ ამხსნი; გრძნობით ნუ დამხსნი;
 თუ კუღაჳ ვტერს დამხსნი; მახჯლს ნუ შამხსნი;
 მჭკერთაქმანი წამხსნი; სიბრძნით ამხსნი;
 ჳანსნი გამიხსნი, შით ბნელსა მამხსნი.

თ. დავით ძაჩაბელი.

(ბოლო მოუღებელის კომედიითგან.)

ერთია კაცი ბუნებისათჳს,
 მდიდარი, გლახა, დიდი, ზატარა;
 რა დღით ის წუთის ცხოვრებისათჳს,
 ქვეუნად მოვიდა და დაემყარა.

(*) ქართულის ძეგლის ლექსების შეტაქმარა იერა-
 გლიძისა ჳტავს გამოსაცნობლად; ბროლისფიქალი ჩუწნთ
 მელექსეთ უმარათ ისეთ ნათელს თეთრს შუბლის ფი-
 ცრად, რომელშიაც კონება გამოსჭვრს, როგორც ბროლში.

მათხედ განაგებს ერთ გვარ ბუნებას,
 ერთ გვარად უსვამს იგი მათ ცელსა;
 და ისე სული დიდ კაცსაც ჭბდება,
 როგორც მის მსახურს უგანასკნელსა!.

მოღაბუბე. (*)

წინლის 28

ჭაჭუთის ქვეუანაში, სოფელს ჯანდამს.

(მეკითხვით მარჯვენა მხარეს)

მეკითხვით მარჯვენა მხარეს
 მარჯვენა მხარეს
 მარჯვენა მხარეს
 მარჯვენა მხარეს
 მარჯვენა მხარეს

(*) დიდის კმაყოფილებით ჭბუჭდავდა რედაქციის მოს
 ლაუბის სოლო მოუღებულს გომედანს, სიქსტი მეხუთის
 მეორე მოქმედებას, რომელიც მივიღეთ, მაგრამ ვუღარ
 ინკედება, ამ დაუბუჭდაობის მიზეზი რედაქციის ან არის...

ლომი, ფინია და ვირი.

ოდესმე ლომის გარსება, საწყალი ფინა ერთგული,
 იყო სიძნარით შიშული და დიდთ დაფიქრებული,
 ერთგულობას იწურთნიდა, ჭსტურაუდა ამა ფიქრშია —
 ითმენდა უბედობას და იყო ამგვარ ჭირშია!

ლომი გარსე გამოვიდა რა შეჭხედა ფინიასა,
 უთხრა: ჩემო ფინიაო, შენი ფიქრი რასა ჭკავს?
 ოდესაც ჩემთან მოსულხარ, რათ მოიწიენ ნეტა თავსა,
 გარგათ იცი, შწუსარება თავს მოგახვეკს ბედსა შავსა,
 — მართალია კელმწიფეო; მარამ ბრალი არის შენი,
 ჩემისა უბედობისა ნება იყო ვჭკობნებ შენი;
 შენ მიბრძანე დაემორჩილდი, უგრძნობელსა ამა ვირსა,
 რომლისგან ბედი ჩემი თუთ შენ ჭხედავ ვითა სტირსა!

გარგათ იცი კელმწიფეო, მე თავი მაქვს განწირული,
 შენისა ერთგულებითვს სიკუდილადმდე შეწირული,
 მარამ აწ ღონე შელია, ველარ უძლებ ამდენს ჭირსა,
 რომ გუბლად დავემორჩილო, უგრძნობელსა ამა ვირსა!
 იცი მე შის ჩუწული ვარ, ვემორჩილო ბრძანებასა,
 გისთანადგი მიმანემო, ვემონო მისსა ნებასა;

მარამ, რათგანაც ვერა ჭგრძნობს ეს ჩემსა ერთგულე-
 ბასა,
 გენუგვი თავისუფალ შეო და მიმცე მცირედს შეებასა!
 კელმწიფეო მამისმინე, ცოტა იყო პირუტყვები?
 რაღა ამას მიმანემე, ამას ვსტირი, ამას ვჭკუდები,

იტი ჩემი ერთგულება მაქმნდა შენთან შეხუჭული
 ყოველს კეთილს. განცხრომისა მარად ვიყავ დანკეუ-
 ლი!

— განა არ ვიცი ფინიაჲ, განა არ გიცნობ ერთგუ-
 ლსა,
 განა არ მასხროგსა ყოველი, განა არ გიცნობ შენს სულსა,
 ეს ქვეყანა ისეთია, ვეველა უნდა გამოსცადო,
 ვეველა უნდა მოითმინო, ბედისაწერას დაუცადო . . .

ვირი დგას თავდაღწრამილი და ყურებს ჩამოშვებული,
 ფინიასა სწივიანსა, უყურებს გაცნობული.

რას შეგცოდნე ფინიაო, აბა მითხარ რას მიჩივი
 რათ აწუხებ ჰინოტუვით შეფეს უსაფუძვლეთ რას შას-
 ჩივი?

გარკათ იტი არას შეითხვენ, მახვევიან გინცა გარსა,
 დათვი, ტურა, მანკი, შელა, რომელნიცა დგანან გარსა,
 მე რომ ვიტყვ ეს ასეა, ჰასუხს მცემენ უცნარსა,
 ვჭკონებს ჩემებრ შეწუხება, არ ჰსმენოდეს ჩემსა გვარსა!

აქ ღამი მიუბრუნდებს, ასე ეტყვს დიდუურსა,
 თუ არა შეგძლებიარა, რას აკეთებ, აბა რასა?
 შენ მოგეცედი უფროსობა რათ უგონებს მითხარ, სხუნსა,
 თავსა ვითა გაიმართლებ, როგორ იღებს ჩემ წინ ხმასა?

ბატონო! დათვი ჩემსე ძლიერია, ერთის დაკვრით
 წელს მამწვევებავს,
 შელა მომელაქვცება, რატ რომ უნდა გამიბედავს,
 ტურა მეტათ თავსეღია, სრულებით არას მიგონებს,
 მანკი ვიცი არ დამინდობს, ტუეილს რასმე მამიგონებს!
 რა ვქნა ჩემო კეძოთუო! აქ რა არის ჩემი ბრალი.

გთხოვ რიგიანათ განსჯო, ისე მამცე სმართალი,
იმედი მაქქს ამ საქმეში, გამოვიდე მე მართალი
და თუ ვსტუევი შენს წინაშე გენებოს ახლავ მამკალი!

აი ბატონო უეუტე! აბა რა ქსტქუა, მოისმინე?
მიკვრს რომე ეგე ვკელა დიდსულობით მოითმინე;
ერთგული, მატოისანი ვკელთვს ჩემებრ იტანკუბა
და რაც უნდა მართალია, არვისა აქქს შებრალება!

— თინიავ შენ რომ იცოდე უურდიდას ბაიათები,
ამისი ცეკვა, თამაში, ამისი ისტილათები,
მაშინ იტუოდი ღირსია, ედგას ზურგზე უნაკირი,
ბედაურს ემსგავსებოდა, ვინ იტუოდა არის ვირი?

დიმ. ბერიევი.

1863 წელს.

ქ. ტფილისი.

ქართულთა სწეობა.

გ ა ლ ო ბ ა (*).

სასოგადოდ გალობა. — როდის განხდა გალობა, — ძქულად რომელი ერი განსხუჟადან გალობათა — უმეტეს როდის მიიღო გალობაში თვისი ხასიათი, — ორი უმთავრესი გალობა — საიდაგან შესდგა ქართული გალობა. — ხმანი ქართულითა სკეროთა — სიმღერათა. — ძალნი ქართულის გალობისა — როგორ იგალობება ქართული გალობა. — როდის არის მოგონილი —

სასოგადოდ გალობა არის სასიამოვნო ხმა კაცისა, გამომხატველი ღმრთის დიდებისა, მიმოხრდილი სხუა და სხუას განონიერს კილოდ და შეუქობილი რაოდენთამე მსგავს

(*). რადგან გალობა არს წმიდა საგანი; ამისთვის ზირველად ეს სწეობა დაკრთხვით უკეთუ ზირულნი მათ ეგობა ესე ჩუენნი მოეწონებათ წარმკითხველთა, მაშინ ჩუენს გაუგზავნით უფალს რედაკტორის სხუათად, ჩუენთათხუელებათა ქართულთა სწეობასუდ, და იმედი გუაქუნ რომ მსწავლულნი წარმკითხველნი მოიგლიან გასინჯონ

თაკე ხმათა თანა, რომელთაგან წარმოსდგების ღაჭმისა
ნია, განმანათლებელი გულისა და გონებისა და კაცისა
ჭაწრით ღვთისადმი აღმამაღლებელი.

ქრისტეანასედა განხდა გაღობა მამინ, ოდეს ბუნებამან
აღსძრა კაცი, რათა ჟამისა მომეტებულის სინაწრელისა,
ანუ მწუხარებისა, სასინაწრელისა, ანუ სამწუხაროს ხმით
ტურფად გამოესატნა დიდება ღვთისა, დამადავებელისა და
მზრდელისა მისისა; და ოდეს აღმოსჩნდნენ ქრისტეა-
ნასედა კაცთა საზოგადოობანი, მამინ, აღმოსობაცა ესე
კაცისა ცაღ მიძართ, სხუთა კაცის სისწრულესთან კაცის
მოგონებითა და შეცადინეობითა მოვიდა ხარისხუელად
სისწრულეში და წარმოსდგა ღაჭმისა განმანათლებელი
ბედი და დამატებელი გულისა და გონებისა.

ყოველთა უმჭრელესთა ერთა შორის საღმრთოს გა-
ღობითა განსხუთგანენ კბრეუნი, ერთი რჩეული ღვთისა. —
ათასის წლის წინადვე ქრისტეადმდე, წმიდანი, გასაოცა-
რნი საგალობელნი ღვთივ გაბრძნობილისა, დიდისა ებ-
რეულთა წინასწარმეტყველისა და მეფისა დაჟითისაგან
შეთხზულნი და შეწეობილნი ას სამოცს ოსაღმუნებად
დღესასწაულობით იგალობებოდნენ ყოველსავე კბრეულთა
სამეფოში; უმეტეს დიდ მშუტნიერსა ტამარსა ღვთისა
საბათოსა, ადგებულსა მამინვე შემდგომ მტრედისა
დროისა დაჟითის ძის კბრეულთავე მეფის სოლომონის

თხზულება ჩუტნი და კრიტიკულად გააჩიონ. რაც უფ-
რო მეტად კრიტიკული შენიშვნა იქნება, ის უმეტეს
სასიამოვნო და გასამხნეველებელი იქნება ჩემთვის. თ. ღ. მ.

ემიერ, ბრძნად წოდებულისა, ებრაელთა მრავალ რიცხვითა მგალობელთაგან გრგვინვიდნენ ცად მიმართ ფსალმუნი შეწყობითა წინწილთა, ებანთა და სხვათა სახიობათა ზედა. — აქედით მას ხმითა ნესტვისათა, აქედით «მას ფსალმუნებითა და ებნითა, აქედით მას ბობლნითა და შწყობრითა, აქედით მას ძნობითა და ორღანოღითა, აქედით მას წინწილითა გეთიღ ხმითა, აქედით მას წინწილითა ღაღადებისათა (*) (ფსალმ. რწ. მუხლი 6. დ. 1) გალობამან უმეტეს ნამდვილი თჳსი ხასიათი მიიღო შემდგომ ქრისტესა; თითქმის ყოველთა წარმამადგენელთა წმიდის ცხოვრებისა მაცხოვრისა ჩუქნისა იესო ქრისტესი და მოწაფეთა მისთა, რომელნიცა ხშირად წარსა

(*) ასე ცხადი და გასაკონარი ჩუქნთჳსაც ენა არს მუხრუჭ საუკუნეში მყოფთა შთარემნელთა. ამ გუჳარის ენის სიტხადეს და თორმეტსა საუკუნოღსა განმავლობაში და უმუჭლებლობას ისტორიულს განმჭურეტელობაში, მრავალ რიგი მნიშვნელობა აქუეს საქართულთა ისტორიის მწერალთათჳს ქართულთ თავისუფლებამ დაიჭუა ეს ენა, ენის თჳსებამ, თუ განუვითარებლობამ? უკანასკნელი მიზეზი არაფრით არ დამტკიცდება, რადგან ქართული ლიტერატურა ისე მკათე საუკუნეში იდგა მაღალს ხარისხზედ განვიითარეასა. — ამ სამუსიკო ხმათა აქუსთ რუსულთ შემდგომნი მნიშვნელობანი: ნესტუ Труда; ებანი Гусли; ბობლანი Тимпанъ; ორღანი Органъ; წინწილი Бимволь; ეს სკრავნი ერთად შეწყობილნი არს ძნობა Струны; როგორც ძალნი ერთად შეწყობილნი.

თქმინენ გალობასა და განსტნობედნენ ზეციერისა
სისრულთა, იწვეს მალაღად განვითარებულის გალობით
შეკობას წმიდათა ქრისტეს ეკლესიათა.

ყოველს საქართველში ორი უმთავრესი გალობა
არის სათავე სწავთა ყოველთა გალობათა: ბერძული და
იტალიანური. პირველი არის მხოლოდ ერთი ხმა,
მთქმელი, მრავალს ერთს ხმად შეწყობილს ხანში, გა-
მომხატველი საღმრთოთა საგალობელთა, მოუყანილი
სავმარს სისრულეში, გალობა ესე ემსგავსების დაბალს
ქუსილსა, რომელშიაც ელექტორ გამოკრთის მშენებელად
მიმოგონილი განიხიერს კილოზედ ხმა ერთისა მთქმე-
ლისა, ანათლებს გულსა და გონებასა (ბერძულს გალობ-
ას ემსგავსების რომისური გალობა) (*) ხოლო მეორე,
ესე იგი იტალიანური, არს შეწყობილი მრავალთა ხმა-
თაგან ერთს ღარმონიად, შექონი ფრიად სასიამოვნოდას
მოქმედებისა კაცობრივთა ზედა. იგი ჰმოვეს ევროპი-
ულთა უნამდვლესს ღარმონიად და მიიღეს ყოველთა სა-
შეიფოსათა, როგორც საეკლესიოს საგალობელად, ისე
საეროსა და სამხედროსა სახიობად; (მუზიკად); მოიუყა-
ნეს უმაღლეს ხარისხადმდე სისრულეში ესოდენ, რომ
მელ ღონდონის საქათალიგოხოს, ანუ მათსა სამეფოს

(*) რომისათა (ჭაოხინათა), საქართველში მცხოვრებ-
თა, დიდთა ასახელოვნეს თავითი თაგის საკუთარის სე-
მენარის დაწესებთა, საიდან გარდმოიტევიან ყოველნი-
ვე ჰსწავლთანი საგანნი რომისურს ენაზედ და გალობაც
რომისური სისრულეში მოჰყავთ

ეკლესიაში, ვნებათ გვრის სხარების ტექსტთა ჰგავლას ვიდრე ათასი ხმა, (*) შეწყობილი სახიობასეჲდ ერთს დიდ შუენიერს ღარმონიად; მსგავსადჲს—შუენიერად ჰგავლობენ ჭრანტუნნიცა წმიდათა მათთა ეკლესიათა; და უმეტეს რომს უწმინდესის ზაზის საქათალიკოზოს ეკლესიაში, საიდგანაც განკრეულდა გალობა ესე მთელს ეკლესიაში, ვიდრე თვით რუსეთისა საქეისროსაცა; თუმცა რუსეთმა მიიღო სარწმუნოება საბერძნეთით და აწ აღს მოსკლეთის წმიდა სარწმუნოება უიულებს მუნ.

ქართული გალობა არის საშუალი (*) (**) ბერძნულისა და იტალიანურის გალობათა; რადგენმე საგანუკულისა, რომელ ქართულთა, პირველსვე ქრისტიანობაში, შემას მღებთა კონსტანტინოპოლით, ერთად, ქრისტიანობისათჳს სარწმუნოებასთან, გალობისაცა. განუვითარებიათ იგი თავეთს საგუთარს გემოსეჲდ, შექმნიათ სულელებად და გარდაქცევიათ ერთს უმთავრესს სწობად; შეიძლება ესთქმნათცა, რომელისა არის საგუთარი ქართული გალობა მოქჳნილი დიდსა სისრულეში.—ჟამსა ქრისტიანობის უჩავილოებისას, საქართულთაში, რადგენნიმე ათასნი ღუთიუგაბრძობილნი მამანი შეკრებილნი და შემონო

(*) შეითხუენთა დაუკურებლად ქუენუებთ ათასი ხმა ერთად მუსიკასეჲდ შეწყობილი და მეც თვითონ ვიჭკნეულე; მარამ ეს მოვილე გარამსინიდაგან. სახეთ იმისგან ღონღონის აღწერაში.

(*) (**) რომელნიმე სწერენ საშუალის მაგიერად საშუალი, ეს უცოდინარობით მოსდით: შუა და არა შუა.

ზნეულნი მონასტრებში, დაფუძნებულთა—წმიდათა ცა-
შეტათ მამათაგან, ასურეთით მოსულთა, რომელთაცა დი-
დის ღუაწლით უღუაწნათ საქართველას კეთილ მდგომ-
არებას, არ დაუტყვებდნენ გალობასაც. არ მოეუწნათ
დიდსა სისრულეში.

ხმანი ძუჭლთა სურათთა სიმღერათანი, რომელთაგან
კვანებს შედგენილ იუოს ქართული გალობა, არიან შე-
მდგომნი:

1.) დიდინი, სიმღერა სურათ შესაქცევარი, სამს ხმად
შეწუბილი გალობის სხედ: თქმად, მოძახილად და ბა-
ხად. ამ სიმღერასა აქნს გალობის კილოხედ მიმოხუტრ-
და ისმის სსსიამოვნოდ — დიდინი აწ მრავალ გუბრად
დაგრისეს, მეტადრე იმერთა, ოდიშელთა და გურიის მც-
ხოვრებთა

2.) მგოსნობა, ძუჭლადგან დაჩენილი სამიჯნურთ
სურათ სიმღერა, ქალთა მეხანგეთა; ითქმის ერთს სჯუ-
თარს ხმად, აწ სიმღერა ესე დიდათ გახშირებული ამე-
რთა შორის, აღარ არიან საქართველში ქალნი მეხან-
გენი, არამედ მღერინს სსსანდარნი კაცნი ერის შემაქცე-
ვარნი და თვთ ერიცა, უმეტესად მადალის სსსოგადოე-
ბისა, ეს ხმა გარდაქცეული სმარსულთა სიმღერათა
სხედ, თუმცა არის დიდათ სსსიამოვნო; მარამ აღმატ-
უნსეულია ვნებათა და წინააღმდეგი წმიდისა სსსეობისა.

3.) ორთქელი, ანუ მეურმული, თვთ უძუჭლესა სი-
მღერა მაწის მოქმედთა, წარმოშადგენული უმანგომეს
მამამთავრულის ქართველთა ცხოვრებისა, აღმოღებული
თვთ ბუნებიდგან — ხმა ესე გამოხატავს თვთ უტურ-

ფესსა მელოდისა: ითქმის საკუთარს ერთსავე ხმად.

4.) წარი, საგლოველი სიმღერა მიტყალბულზედ; გლოვის ხმად განკიდებული კივილი დაბალის ბანით და თავის ალაკს მოძახილი ქვთინის სახედ, აწ წარსაკა ხმარობენ, მიტყალბულის ტირილის დროს გჭაღად, მხოლოდ თუშნი და რომელთამე ადგილთა, ემერნი.—

5.) ხეური, სამამაცო სიმღერა უფრო მდაბიო და ამ-აჟი, გამომხატულნი ქართულთა შამაცობისა, მალადა სათქმელსა ამ სიმღერასა მოქმელი, მოძახილი და ერთიანი ბანი ხმანობენ: ხან მოქმელი და ხან მოძახილი გაითუ-სებს სიმღერასა და ერთიანი ბანი გააბაშს,—ეს და ამ გჭარნი სხუანიცა სიმღერები ქართულთა აქმსთ, ვით-მცა, გასამხეკებელად, როგორც: ჩონგური, ყურძალ, გუბანე, ვაკანური, თუშური, გოგონა, შხეშინა, სამაია ფერხისა, ანუ ფერხელი, მუშური და ჭეჭეჭა; აგრეთვე მხურული, სასიხარულო ხმა ქორწილზედ; ესე ყოველივე არის ქართული ერთგუარი ღრეობა —

რომ გულის ხმიერად გაკსინჯამთ ყოველთა ამთ სი-მღერათა, გხოვებთ, რომელ ქართული გალობა შედგენილი არის აქედან ქართულს გემოზედ განვითარებული ჭსწა-ვლულთა კანთაცან.

ქართულსა გალობასა შეადგენენ ეჭმსნი ძალნი, ანუ ხმანი: ა.) თქმა; ბ.) მალაღი ბანი, ანუ მოძახილი; გ.) ბანი; დ.) დერინი; ე.) შიღი და ვ.) კრინი; ხოლო დღეს ყოველსა საქართულლოში გალობენ სამს ხმად: თქმად, მოძახილად და ბანად, რადგან აღარ არიან სრულნი მგა-ლობენი და სამთა უკანასკნელთა ხმათ ძნელია შეწეობა;

ხოლო უკეთუ იქნების სრული ხოცა (გუნდი) სრული რიცხვ შგალობელთა; მაშინ თავით თჳსით იგულისხმების, რომელ გალობა იქმნების უმეტეს სსსიამოვნო.

ქართული გალობა იგალობების ესრეთ: თქმა იწყებს; მაღალი ხანი მისძახს; ხანი უბანებს და აკავშირებს თქმას მოძახილთან; დერინი გრგვინაკს და ახუტკს ერთად სამთავე; წილი თქმას და მაღალ ხანს შუა სსშუაჲს წმიდან ხმად მისდევს ადგილ ადგილ მოქმელს; ხოლო კრინი ხმას აწეადაწეის, გაგდების და განკიდურების დროს ძალიან წმიდან ხმას შეეწმასუნის მთელს გალობას ხანსა და ხანაზედ იქ, სადაცა აქუს ალაგი მას შეეწმასუნისა, ხმანი და წუებიდგან გათავებადმდე გალობასა, გაიტანებენ თჳსს თჳსსა ძალსა და, უკეთუ რომელიმე გამოიტყულებს, მაშინ თანხმობა აირეკა და გალობა წახდებს; ამისთვის ქართულის გალობის ნოტი არ ემსგავსება იტალიანურს გალობის ნოტსა.

თვთ გალობა არის შეწეობილი ცხრათა ხმათაგან, ანუ კილოთგან და აგრეთუტ ჭრულებთაგან; ესე იგი:ამ ცხრას ხმათაგან გამოკრებულს სხუა და სხუა კილოებით წარსა თქმელთა საგალობელთაგან, ყოველნი საგალობელნი მართლმადიდებელისა აღმოსავლეთის ეკკლესიისანი არიან შეწეობილნი ცხრათა ამით ხმათა და ჭრულებთა ზედა და ყოველნივე იგინი წართქმიან მათსედა გალობითა —

ქართულის გალობის შედგენილებით ჭსჩანს, რომ ის არის შეწეობილი ნოტზედ; მარამ აღარც ნოტი სჩანს (*)

(*) თუ კიდევ იხილება სადმე ძეტლი ქართულის გა

და სახელდობრ ვისგან, ან როდის არის შედგენილი ჟერ სწორეთ არ ვიცით მარამ საგონებელი არის. რომ ქართული გალობა უნდა იყოს მოგონილი შირქელსავე ქრისტიანობაში და მოსული სისრულეში შერქეს საუყუნეში. რომელნიმე ჩუქსნი აქსონნი მიუწერენ ქართულის გალობის მოგონებს მეუდაზნოეს საბა სინკელს, რომელიც სცხორებდა 1050 წელს; ხოლო რომელნიმე იოანე ტარიჭისძეს, რომელიცა — 1089 წელს, შემდგომ არსენი იეოლთიელისა, დაჭაფუძნებელისა საქართულისაში სასწავლებელთა, რომელიცა იქმნა დადგენილი შიძღურად მათ სასწავლებელთა.

ახლად შუოსხული ნოტი ქართულის გალობისა. — დღეს აღარ იციან ამერთა ქართული გალობა. — ჩემს დროს გიდეკ სწავლობდნენ ქართულნი გალობასა — იმერეთში დღესაც იბოვება ქართული გალობა. — შეხანგეთა სიმღერა — სარკებლობა გალობისა.

გუჭსმის ვიუთახანმე, რომელ სასულიეროს მთავრობის მხრუნულობით აწ ახლად შუოსხუთ ქსწავლულთა მკალობელთა ნოტი ქართულისა გალობისა, და ჩუქსა და სახუგეშებლად, მთავრობის მოწყალებით უნდა მოკულოდეთ, რომელ მსგავსად ჩუქსთა სხუათა დიდთა განკითარებათა, განვითარების გალობაცა ჩუქსნი. თუთ რუ

ლობის ნოტი, ცოდვას იმისი გამოუჩენელობა, რომ სრულეთთ არ დაიკარგოს. —

სეთისათვის იქნების ზატივი და დიდება განდვიძება ესრეთის მალაღის ონეობის თვსთა შათ ქუჭუკვრდომის შორის, რომელნიცა ჭსტსოვრებენ მიერუებულსა, მივარდნილსა, საშუაჲ მძვინგართა ბარბაროსთა, ალაგსა და უმეტეს თქუქსმეტსა საუგუნოაღსა სიწმიდით იმარჩუჭნ მართლმადიდებლობითსა წმიდასა რელიგიასა და საკუთარსა თვსთა მალაღის ონეობასა — ქართული გალობა, ადგიანკებული რუსთა მიერ, იქნების საკუთარი რუსეთის გალობა.

დღეს მთელს საქართველოში აღარსად არიან მგალობენი ქართულს გალობის ზედმიწევნით მცოდნენი, ესოდენ, რომელ ოდეს გალობენ წირვის წესსა; მრწამსსა და მამარ ჩუჭნოს ვერ მოახერხებენ, რომ გალობითა თავიანთს კილოსეჲ წარსთქუენ; თუმცა მთელი წირვა და ყოველივე ქრისტიანურივი ლიტურჲ მათსეჲ არიან დაფუძნებულნი და თუმცა იგინი არიან დიან მუჭუნეინი საგალობეინი.

ამასთანავე ჩუჭნდა სამწუხაროდ უნდა ვსთქუათ, რომ ამერნი შექნილან გალობისა ესოდენ უმეტარნი, როგორც გვესმის ვიეთთაგანსე, რომ ვითომც იბოებოდენ მათ შორის თვთ მღუდელნიცა, რომელთაცა არამცოთუ იცოდნენ გალობა; არამედ ოდეს მისდევენ მიცუალებულსა და საფლკეჲად, ვერ მოახერხებდენ თვთ წმიდაო ღმერთოს გალობით წარსთქმას! . . წარმოდგენატა ამისი, რომ მღუდელმა წმიდაო ღმერთო გალობითა ვერა სთქუან, შესამწუხნებლია, და მეტადრე თუ რუსული გალობაც არ იცის! მაინც არცა ერთმა ქართველმა არ უნდა დაი

ვიწყოთ საღმრთო და სამოქალაქო მოკვლეობა თვისი, უმეტეს სამღუფელმან, რადგან ის არის მკალითი გუთილისა მოქალაქობისა. ✓

თუთ მე მასსოვს ძქვლნი წინებულნი მგალობელნი. როგორც სამღუფელანი ისე ერისკაცანი; მასსოვს, რომ უოკელს მაროებულს თაკად და ახნაურთ სასასლევბი მკალობელნი ჭეჭანდათ შველთათვს გალობის მასწავლებლად; მასსოვს სხუანდ მრავალნი შქვლნიერნი წესობანი ქართულთანი. . . დაივიწყეს ქართულთა უოკელიე და ხემის მიხედულობითიე დაიწყეს სხუათა გუთილთა წესობათა, იქნება მოკულტეოს, მრამ დაიწყეს ღუთის დიდებისა, ნამსხავს სრულიად დაიუტურებსა გულისა და გონებისა . . . კაცი მაშინ არის მთელი და ძლიერი, რადგან ღუთის სახელით დადის ვიწროსა ამათს ამას საწუთროსა თხნიერ ღუთისა არ არის გუთილდულობითი ცხოვრება და დაიწყეს ხმისა მის, რომელითაცა მამასი ჩქვლნი ადიდებდეს ღმერთსა; დაიწყეს ხმისა მის, რომელიცა იყო უმთავრესი მისი ჩეხი მათისა ქრისტიანობის ნათელში მყოფობისა, არს მოკლება იმ საღმრთოს ნათლისა და ბნელში სიარული; ეწინააღმდეგების საღმრთოს სახიერებსა და კანცობრებს გუთილ გონიერებს. აუფალი ნათელი ჩემდა და მაცხოვარ ჩემდა, ვისა მეშინოდეს » ვესალ გუ მუხლი, ა.

ჭეჭლად მაინც, მოკხაური საქართულთაში: შავის ზღვს შირუბხედ, ძქვლს კერისსა, ახუკალხიდას, იმურეთსა და უმეტეს გურიაში ჭებოებს მგალობელთა, მცოდნეთა მკძლებლისაძებრ; არა თუ რადგან წმიდათა ტაძართა ღუთისათა, ახუ თაკადია და ახნაურთა სახლებში; არა-

მედ ჩირკვებშიანც, დაბურულთა ტუკებში, ბილიკთა,
ველთა ზედა, მწყემსთა, აღმსთობილთა ცად მიმართ,
მგალობელთა სახაოთსა ღმთის დიდებისა. (*)

კუჩადად იმერეთის თავადთა და აზნაურთა, თუთ ქაღ-
თაც სირცხვილად მიაჩნიათ სრულებით უმეცრება გალობ-
ბისა. მრავალნი მათგანნი მიწევივ გალობენ ეკკლესიაებში
წირვისა და ღოცვის ღროს; სასლებში საღვინოდ ხმისა-
ებრ წმიდისა მადრიქელისა: ამოღვინე ვინ იყავნ გალობ-
დით. » აგრეთვე კარეთ ცის ქუჩა, ღროს გასართობლად
და გლეხნიცა მსმენელნი მათნი ჭსწავლობენ და შექმნიან
ერსა მას გალობა სასოგადოს ჩუჭულებად ესრეთ,
რომელ გლეხთა შუღნი ოდეს მწყემსიან საქონელთა იმ
უღახურთა ალაგთა, სადაცა უოკელსავე მდებარეობასა და
თუთ შოგინტელთა ხმოვანებასაც ჭსძვეთ ველური სახე
პირტელ მდგომარეობისა, ჭკალობენ სასიამოვნოს ხმაზე
სადმერთთა დიშთა: « განმანათლებელი ჩუჭნი ქრისტე!! .
« დეს სადმერთომან მადღმან უოკლად წმიდის სულისამან
« შეგვეკრიბნა ჩუჭნ, უოკელთა გვიბურეს ჭუჭარი შენი და
ვიტუვით!! » და უფრო ხშირათ მათი საგალობელი არს:
« შეგვიწაღე ჩუჭნ, რომელნი ესრედ შეგცოდებთ ფრად
« უოკელთა უამთა და მოგვეც ჩუჭნ პირტელ სიკუდილისა,
« ჳი ღმერთო ჩუჭნო, უამი სინანულისა »

საუბეუროდ ამერთა მადალი საქებარი წნეობა ესე

(*) მე ვიყავ ამ ადგილებში 1836 წელში და არვიცი
ახლა იქაც გამოუცრულიათ წნეობა და დაივიწყეს გალობა,
თუ ისევე იმ წესად სცხოვრებენ.

მიჭყარეობით მრავალ გუჩართა მიხეზთაგამო და უფრო ჰყო
 ღიტიკიურთა ცვლილებათა გამო; მათ შემოუღიანთ ძქვნი
 იგი მგოსნობა, აღმძრქვნი ვნებათა და აწ ნაჭყლად წმი-
 დათა საგალობელთა იმღერებან მას ამურთა შორის არა
 თუ ოდენ საზანდარნი ერის შემაქცევარნი; არამედ თვთ-
 ერთობ თავადნი და აზნაურნიცა; ხოლო გალობა სრულ-
 ებითა დაუწყებიათ და აღარ დაუძებენ. —

ცოდნა შეჩანგეთა სიმღერისა არ არის სრულიად უსა-
 რგებლო, როგორც სიმღერა სამიჯნუროთა ლექსთა, მს-
 ოფლიურს ამაღს შესაქცევად; მსუბუქნი მოკლენი ლუ-
 ქსნი ამ საგნებზედ დათხზულნი შეწვევიან ღიტიკურთა;
 მარამ მით უმეტეს გალობა ორსაკეს შემოხვევაში არის
 საგანი ფრიად მალაღი, სასარგებლო და არა არს დასა-
 ვიწყარი

დიდათ სცდებთან იგინი, რომელნიცა ჭტონებენ, რომელ
 გალობას იუოს უხმარე და უსარგებლო და უმეტესად
 იგინი, რომელთაცა გალობა სათაგილოდ მიანჩნათ. (*)

გაგის ხმა გამომხატველი ღმთის დიდებისა არ არის
 ღიტიკი ბგერა. გაგი ქმნულება ღმთისა, ოდეს შიშა
 და სიუჭარულისათვის შემოქმედისა თვისისა, ხშირად აღი-
 მსთობს ტურფითა ხმითა მისდამი, რომელმანცა შეჭქმნა
 იგი, ესე ცხადი ჭეშმარიტება არს, რომელ ღმერთი ის-

(*) გაგის გალობის უკადრისობა და მგოსნათა სიმღე-
 რის ჭანგებით მოჭადულობა ემსგავსების, რომ ის კვლავ
 სიაში სამთლის ანთებსან თაკილობდეს და მუხუნების შე-
 მზადება და აშქვბაკი ესახელებოდეს.

მენს მას და შიიღებს სსსიამოვნოს მსხჭრებად. — რაღა
 დენ ბედნიერი კაცი ჭაზრით ამაღლებული ღმთისადმი;
 იგი შწუნარებაში ნუგეშისცემულია, ხელთ მხიარულებაში
 სუაიერად განსცხრების მიმაღლადმდე. (*) ღმერთსა ეს
 შის ხმა ჩუქნი; ჭებდავს ჩუქნს მოქმედებასა და არა და-
 ეფარების თვთ გულის თქმაცა ჩცხნი. — «რომელმან და-
 ანერგა ყური, არა, ნუ ესმის? ანუ რომელმან შექმნა
 «თქალი, არა, ნუ ჭებდავს? რომელი ჭსწავლის თესლება
 ასა, არა, ნუ ამხილას? რომელმან ასწავოს კაცთა მეც-
 ანიერება » ფსალ. ევ. მუხლ. 8. და 6.

ამისგამო გალობა მიუვილებულად სსსმარნი და სსსარ-
 კებლთა უოკელთათვს; უოკლისა ჭსწავლისა და სქესისათვს;
 შდიდართა და ღარბობათვს; ჭსწავლულთა და უსწავლე-
 ლთათვს.

უმანია გალობით შეეჩუქვიან ღმთის დიდებასა და
 შის მიერ განვითარებულნი შიიბოკებენ სიმშდესა და
 შოთმინებასა, რომელთა მიერ შეჭურვილნი გამოკლენ
 სრბად წინამდებარესა შათსა სარბიელსა

ჭაზუკნი გალობით დავისებენ სსსმილსა შათში მგზ-
 ნებარეთა ვნებათასა; ფერხნი შათნი წარემართებიან გზასა
 ჭეშმარიტსა და მარჯუტნუ შათი არა შეშწიკლოვანდების
 ცოდვითა; არამედ დაშურების კეთილთა სქქეთა ზედ-
 გამოიღებს უკუდავსა ნაყოფსა.

(*) ლექსი: მიმაღლადმდე ნიშნავს რუსულს до пре-
 выспренних. აქ მოვიღე თავის ადგილსკე როგორც
 არ დასავიწყარი და ხმარებაში შემოსატანი ლექსი.

ჭარმაგნი გალობით, მხმეკელი სახელისი ღმთისა შემწედ თვსად, განმხნევედებიან და განძლიერებულნი ბედნიერად განვლიან სარბიელსა

მოხუცებულნი ნუგეშინცემულ იქმნებიან, სასიამოვნოს ხმით მგალობელნი ღმთის დიდებისა; ჭაზრთა თვსთა აღავლენენ სახიერს ღმთისადმი; გალობით დასტებებიან სიტოცხლის საღამოსსა თვსსა და ღმერთსა შეაკედრებს სულთა თვსთა გალობით მადიდებულნი.

ქალნი გალობით მღალადებულნი ღმთისადმი, არა განიშორებენ ხსოვნადგან ქალწულებრივსა კეთილ კრძალულებასა და მოთმინებით მიხამასა წმიდათა ღმრთელ შემოსილთა დედათასა; ეროგულ ექმნებიან ქმართა და სახლთა თვსთა და კეთილად აღზრდიან შულთა.

მდიდარნი ტურთვისა საღმრთოჲსა გალობითა უმად მაინც განთავისუფლებიან ამოების რკინის უღლისაგან, საღმრთოს ნათელში გაართობენ სასიამოვნოთა ჭაზრთა უმანკო მხიარულება ესე განუხსნეს მათ აღმურსა, მტანჯულსა მათსა და განუნაოლებელს გონებასა, ამართანგარიშთა გამო ბნელის ფიქრებით მოცულსა. იგინი გალობით შეექცვიან რა თვსთა კეთილთა მოუქანთათნა, გემრიელად სმენ და სჭამენ ღმთისაგან დიდის უხუტბით მიცემულსა არსობის პურსა, კარგათ მოინელებენ და ძილით განისვენებენ.

ღარიბნი, გალობით მადლობის შეწირულნი სახიერისა ღმთისადმი, უხილავად მზრდელისა და განმძლიერებელისა მათისა, სიღარიბის ცრემლთა მოციქულსა ზეცვიერის ცხოვრების ნუგეშითა და თუთ გლახაცხვად არ-

სობის ჰერსს ტუბილად სჭამენ, გალობით განმცხრომნი და ღმთის დიდებაში ტუბილად მიიძინებენ, მომლოდინენი უკეთესისა განთიადისანი.

ჭსწავლენი დამამშუქალნი ღრმათა ძილასოძიურთა განმსჯელობათან, უმად დაისუწნებენ, გალობით აღმსოლობენი ცად მიმართ და კეთილსიტკბოებით მოუჟანათანა, ანუ განმსოლოებაში მგალობენი იგემებენ სიტკბობასა ოქროვანთა საუკუნოსასა და მარად ნუგეშტემულ იქნებიან ზეციერისა ნათლითა.

ხოლო უსწავლენი განსაკითარებულად გულის. და გონების ტურთად წარსთქმინან გალობით ღმთის დიდებას; კაცთა შორის გამოსჩნდებიან გალობის მცოდნედ. დეკთვლებისო ესე კეთილ ზნეობად; ხოლო წინაჲ მგალობენი, ჰაზრით მასთან ამაღლებულნი, მიიღებენ ღმთისაგან ვასებითსა ზეციერისა ჯილდოსა. აუკალობდით «მეუფეს ჩუწნსა, რამეოუ მეუფე არს უკვლისა სოფლისა «ღმერთი; უგალობდით მას მეცნიერებით » ფსალ. მე. მუხლი ვ. და ზ.

••••• კათოლიკენი ქართულად მგალობენი.—მაკრინა მონაზონისაგან დათხზულნი საგალობენი — გალობა და მეჩანკეთა სიმღერა — გალობაში ამკრთომერთა შემსაგავსება. იმერთა ნეტარება გალობისათჳს.—ოთხი ელეუმენტი კაცის განვითარებისა — ძუწლად განსხუავებულნი ესრეთითა განვითარებითა — სიმრავლე ღმთისა ტამართა საქართუწლოში გალობით შემკობილთა. — ქართუწლენი საგმარს ბედნიერებას ჰმობენ გალობით.

ოდეს ამერთა ურმათა აწ არა ვითარი მიხედომა არა აქნეს ქართულის გალობისა, უკუტულად ქალთა უფრო არ ეცოდინებათ ქართული გალობა; მხოლოდ არ შეიძლება აქ დიდ საქებულად არ მოვიხსენოთ კათოლიკთა ქალნი, რომელნიცა შეწნიერად ჰგალობენ იტალიანურის ნოტით ფსალმუნთა ორღანზედ და ტურგის გალობით შეამგობენ წმიდასა მათსა ეკკლესიასა, როგორც მე მიხსნამს ქალაქს გორს ქათოლიკე ეკკლესიაში.

სამასის წლის წინათ მონოზანი მაკრინა სთხზავდა სძლის შირთა სკალობულად დედისა ოჯისა წმიდისა დიდისა მოწამისა დედოფლისა ქუთუხანისა და სხუათაცა დიდისთა ქართულთა მამათა მიღებულთა წმიდისა ჩუწნი ეკკლესიისაგან რიცხუთა შორის წმიდათასა — ქალი ესე ძაძით მოსილი და მონოზნობის ღუაწლით დამზრალი, ტრფილი საღმრთოჲსა მწერლობისა და მით დიდისა სახელისა დამტკეპელი, უკუტულად იმდროს მცხოვრებთა ქართულთაგან იქმნებოდა ფრად საქებელი და უმეტეს ზატივადმული ვიდრე ფერუმარილით და ძვრფასის ტანიო სამოსით მორთულნი ქალნი; (*) მონოზანი მაკრინა არის

(*) წარმოიდგინეთ რა საშინელნი ძახინუები არიან ის გაქსუებულნი ქალნი, რომელნიცა მთელს თავანთ სიცოცხლეში უზრუხველნი არიან, სდევენ ამათა ოცნებათა და გარეუნიდების გრიგალში ბურბუშელასავით ბორიალობენ; რომელნიცა თავეთის უსაგნოსა და გაქსუებულის ცხოვრუბით ამთხუწვენ თავიანთ ქმართა, შკლთა, მთლად სასჯლობათა და მოყუასათა მრავალთა ბოროტთა, რომელნიცა

იწიქსნაჯს და იქმნეს შემდგომთა თვთ უმორესთა შთამომავლობათათსცა დიდას, საქებელი და სსუქარქელი, როგორც ნამდვლად ყოვლად შუქსნიერი ქალი; ვინაჲდგან ყოველი ადამიანი აღმოსწნდების შუქსნიერად და მოიგებს სიუქარქულსა ერთათა ოდენ უბიწოებითა, სიძარტლითა და კეთილისა ღუქაწლითა —

მაკრინა მონაზნის დროს, თუმცა ქართულნი გარეშე მტერთაგან იუქნენ უკიდურესსა შეიწროებაში; მანამ კუქა ლად აქ დედანი ასწავლიდნენ შჯლთა თჯსთა გაცობასა და სამღროთსა წკრილსა; მამანი სსმხედროსა ზსნეობასა; ხოლო აწ კლუქარქისა ამას დროსა, მრავალნი ქალნი ნაცა ჟლად მიბამჯსა ღიწსთა მათ დედათა სამღროთლსა ტროფიალებითა და უკუქდკისა სსსელისა დატკეებითა, უფრო სშიწად მხლოლდ რაკუქსნი ლხისსა და შექტკვაში უქესბამოს უოფაქტკეითა და ღასმასიან ძქსწლთა მათ მქჩანკეთა სიმღერასა სზარსულის სსხედ, რომელსაც დიდის ეშხით იწჯროთიან ამერნი; შჯლნიცა სწავლობენ მას, რაჲცა ესმი-

სიტკობლუში უნდა იქანტებოდნენ და იტანჯებოდნენ უწესოებითა; ასე ღამიზინჯონ თავეთი მშუქსნიერი სსხე, რომ ექსწლას შესმულდნენ და სიკუქდილის შემდეგ მარად ტუდის სსენებით უნდა ისაჯნენ. — და რაღა უნდა კსოქქათ იმ ქალა ბიჭათათჯს, რომელთაცა ღასსჯათ სოღომკომრული ბეჭკედი და თავეთის სსსინსღარის უოფაქტკეით ასრტხუნიან მთელს სსქართულლსა. . . — რაოდენ მოკალენი არიან ღუთის წინაშე ის ბოროტნი კაცნი, რომელნიც თავეთის მაცთურებით ასუფელებენ ესრეთთა უბედურთა. —

სთ მშობელთაგან. (*)

უკეთუ მივიღებთ განმსჯელობაში ორსა ამას ღარშოა
ნისა: ქართულსა სსმღროთსა გალობასა და ღარჩენილსა
ჩუქნში შეჩანგეთა მგოსნობასა; შირუჭლეს ვითარცა გონე-
ბის აღმამაღლებელსა წმიდასა მისსა ორღანსა უტურთუ-
სად განმამხიარულებელსა და განმამანათლებელსა თვთ
გრძნობათაგა; ხოლო შეორესა, ვითარცა ამასა გორც-
იელთა გნებათა აღმატუიებელსა იარაღსა დასაორგუნჭ-
ლად სუღიერთა დიდებულებათა, და მამასაღამე ნამდვ-
ლისა და სრულისა სიშწკაზრისა; ჩუქნ ცხადთ კვბოა
გებთ, რომელ რაოდენცა შირუჭლი არის უოკლად შუჭ-
ნიერი და ნამდვლი ღარშობისა; ეგოდენ შემდგომი არის
უსრული და გონივი ნაკუჭთაი ბეგრათა, ცრუელქარებით
მოცუნდრუკეს ეშმაგობისათს. (**)

ამ გუარს შემსტაკსებაში ამერთა იმერთა თანა, თავით
თვსით იგულისხმებს, რომელ აწ იმერთი სდგანან უმაღ-

(*) მეტად გახშირდა მაცთურება და ჭირი
მართალთა; ცოტალა უკლია აკვსტას კვირის ღროს
ებრადთ დამსტაკსებას. მარამ რუსეთის შთავრობას ძლი-
ერის მკლავით უშუერი სქარ...უჭლთ, უმეტეს აწინდელს
ბრძნულსა შთავრობას; გამართაკ ქართულთ წყობასა;
სანუკუშებულად —

(**) არ ეშვასბამების არცა კაცისა მალაღსა დანიშნუ-
ლებასა და არცა უმანკოსა გალობის მხიარულებასა, რომ
გალობასა ვხმარობდეთ ამათა მხიარულებათა ზედა,
წინააღმდეგთა წმიდისა წყობისა —

ლესს კარისხსს ზედა განუითარებისსს; შუღნი მად
კუჩაღდ მშობელთაგან ჭსწავლობენ სავმითოსა წერილს
გალობსს და სხუათა ქართულთა ზნეობათა; ხოლო შუ
ღნი იმერთანი, უკეთ არა აღიზარდნენ ვითარსამე საკუ
ღმწიფოსა, ანუ კერძოსა სასწავლებელსა, ჭმუბიან სრუ
ღიად უმეცრებად.—

ოდეს იმერნი გალობენ, მაგალითად: სძლის პინსა,
«კურთხეულ» ხარ შენ უფალა, რომელი ჭზი ზედა ზე
რუკითა და ჭხედავ უფსკრულთა «კელმწიფედ აღმადლე
ბულ უკუნისამდე, ხოლო ამერნი დასძახნიან: » ჭე სავუჩა
რელო ნუ დამწამ შე მძაფრისა აღითა » გალობა პინ
ჭლსა რაოდენ აღმადლებს მათ ჩუჭნს განსჯაში და ჭფ
არაკს ნაკლუკანებასა და ბიწიერებასა მათსა; ხოლო სიმ
ღერა შემდგომთა რაოდენ ამდახლებს სათნობასა და
ღირსებასა მათსა და განშიშულებულთა წარმოგვადგენს
ყოვლითა ნაკლუკანებითა; თუმიცა ამერნი დიდათ გა
ნსხუაკებულნი არიან მადლისა სათნობითა და ნიჭულ
ებითა; ამას ამტკიცებენ გონების ნაყოფნი ჭსწავლულთა
ამერთანი: სხუა და სხუა თხზულებანი და თარგმანნი.

იმერთაგვი აქუთ ამ გუარს ზნეობაში თავითი უმღუ
რება: ოდეს იგინი იმღერან სავროსა სიმღერასა; ყრ
მანი და ქალნი ერთმანერთში არეულნი დახმანან მეტად
გნებულად; მარამ არ შეიძლება ყოველსა ერსა, მთელს
ღის ქუჭმუთში მცხოვრებას, არა ჭქონდეს თჳსი კარგიც
და ცუდი მხარე; ეგ სახედეე აქუთ თავითი ცუდი მხარე
იმერთაგა, მეტადრე ამ ღრთს, რომესაც მრავალთა ბო
როტ კვლოვანთა კაცთა მადგოფრება და სხუა და სხუა რი

X

გი მომხიბლვა მძევარებს უოველს საქართულში რა-
საკვრეკელა, რომ შეატუნონ იმათ იმერნი და გარეწარ-
ქქმნან, როგორც ქუჭქანაში ახლად გამოსული ადვილად
მოსატუქებელი ხამიერი; მაინც უოველს შემთხუჭქაში
იმერთა არ მიუღებათ ფრიად მაღალ ღირსებად ესე საღ-
მროთაღსა გაღობისა, რომელშიაც მთელს ცის ქუჭქეთ-
ში, არცა ერთსა ერსა არა ძალუმს დაუდაროს მათ, და
რომლითაც იგინი ფრიად საქებულ და ნეტარ არიან
«ნეტარ არს კრი იგი, რომელმან იცის გაღობა შენი
«დმერთა, ნათლითა პირისა შენისააა ვიდოდნენ და სა-
«ხელითა შენითა იხარებდნენ მარად დღე და სიმართლო
«თა შენითა ამადღდნენ; რამეთუ სიქადული ძალისა მა-
«თისა შენ ხარ». ფსავ 36. მუსლი იდ იე. ივ.

მოლქსეობასა, სახიობასა, (გაღობასა), მხატვრობასა
და გამოქანდაკებასა აქქსო უმთაურესი მოქმედება ესტუ-
ტიკებრთა ძალთა ზედა კაცისათა: იგინი დააცნინებენ და
დასწმენდენ კაცობრივთა მკრძნობელობათა; მოსშობენ
მხეტებრივთა მისთა ვნებათა და მაღალისა მოგონებითა,
ანუ შენთანახმებითა, ესოდენ კმაყოფილქყოფენ კეთილსა
სურვილსა მისსა, სისრულისადმი მიმგუჭთარებულსა, რომ
მელ ესრეთ სთქუათ, შეარიგებს მას უოველსა არსებასთან:
ოისთა ამათ ელემქსტია მიერ განვიითარება კაცისა იქმ-
ნების მაღალი, ფრიად მშუჭნიერი.

იერუსალიმი არის მანარმოებელი საღმროთაღსა მოლქ-
ქსობისა და სახიერობისა (ძნობისა). ფსადმუნნი დავი-
თისნი, მრავალ დასთა მკაღობელთაგან აღმსობილნი
ცად მიზართ გაღობითა და ძნობითა, საკვრუჭქლსა და

წმიდასა ტაძარსა, აღებულსა ბრძენისა მეფის სოლომონის მიერ, შემდგომ ორი ათას შუდასისა წლისა წარმოგვიადგენს მაღალსა ემბლემასა სრულისა აღმკობილებისა. — თუ კერძოთ თაუჟანისმცემელთა შორის, ელლადა (ქეჭლი სპერძნუი) არის სამკობლო მოღვესობისა და გამოქანდაკებისა; იმაჲ ქეჭლს ღროს მოხუცებული ომიროს უკუდაჲ ჭეოფს ელითა მოღვესობისა; თადეოზ (Θαδεύ) გამოქანდაკებისა, დიდ შენებულებს ქეჭლთაჲ ღროთა გოლიძეი, სასოგადო საერო ბერძენთა თეატრი აღესილი გასოცარს ნატიფობითა მივიწეებულთა დიდთა კელოსანთასა მოიყვანდა თვისს გამოქანდაკების სისრულითა უკუელთა მხილველთა განცუფრებაჲ; მცირედნი ნამტკერენიცა მისნი დღესაც გასოცრად აქნით განათლებულთა ევროპელთა მისისა დიდისა სისრულისა თჳს; და კიეთჲ საგანებელია, რომ მით ბერძენთა, ზნეობით ამაღლებულთა, უადრეს სხუათა წარმართთა, ჰსცნეს ქრისტიანე მშარიტი ღმერთი, რომელსა მიწერების სრული აღმოხილება, უმაღლესი ღარმონია; ხოლო იტალია, ყამსა ქრისტიანობისასა, არის მომეყანი სახიობისა და მსატკარობისა დიდსა სისრულეჲ: სახიობა მოცარტისა და რასინისა მაღალისა ღარმონით შეიქმნა უკულისა ევროპის შემაჲკობლად; ხოლო მიქელ ანჯელმა და რაფაელმა დიდთა ამათ კელოსანთა თვისს სამხატროს კაღმით ასახელონეს და აღამაღლეს თჳსი ქეჭვანა.

საქართუჭლოში თუმცა არა შობილან ესრეთ დიდნი კელოსანნი; გარნა სიმრავლე ესე ჰემშარიტისა ღმთისა ტაძართა, მოთქნილი მაღალთა ციცაბთა მთათა, დელოთა,

კეობათა, ღრმა სვეთა, ღრანტეთა და ტრიაღთა მინდო-
 რთა ზედა ზონტადგან კასპიადმდე, არა მოკლებულნი
 დიდ მძუმწნიერებისა და სატიფობისანი, ოდესმე საესენი
 წმიდათა სამღუდელოთა კრებულთა მიერ, გალობით შე-
 მამკობულთა მათთა დიან მადლად გუჯადაგებენ სისრულე-
 სა ქრისტეანობისასა ქართულთა შორის და მიხუდლმა-
 სა მეგრ ჩუწნ ქრისტეანეთა, ეს არის ჭეშმარიტი სის-
 რულე განათლებული და ნამჯული ღარმონია, ქართულ-
 ღნი წმიდათა ტაძართა აშენებდნენ მაშინ, ოდეს ეტურთა
 თვთ უმძიმესი ვაჟარი დაუცხრომელის გირთებისაგამო
 გარეშეთა ბარბაროსთასა; თუიდა სისხლის ოფლით და
 გასოცარის ღუაწლით მუშაობდნენ ძვრფასთა ამათ შე-
 ნობათა; მარამ ღუთის დიდებაზედ მსასოებულნი; განმ-
 ხნეებულნი, საუკუნობითა, ითმენდნენ უოკელთაგე შეიწ-
 როკებთა და მუშაობას განათობდნენ სასიამოვნოს გა-
 ლობითა. ტაძარნი იგინი აღივსებოდნენ ხოლმე დიან სა-
 ჩქაროდ სამღუდელოთა დასთა მიერ და ერი საქართულ-
 ღოაჟს სრულისა გულს მოდგინებით და სიხარულით
 აღასრულებდნენ მუნ ქრისტეანობრივითაჯნ წესთა დრო-
 ასა სიძულისაგამო გაშაკებულნი მათ კედელთა თვთ
 ქუნიცა დაღრღნიდი სტიხიონთაგან, გალობენ ღუაწლით
 მუნ აღსრულებულთა წმიდათა მოწამეთა, თუიდა ხმა მო-
 ულებულად დუმილით არამედ სულიერად და ტურფად გა-
 რდმოსტუმენ ესრეთის ქართულის გალობით ღუთის და-
 დებასა ჩუწნთაგა დროთა უბიწო მსხუტარნი, სისხლი
 მრავალ გუნდთა წმიდათა მოწამეთა, მარადის აღმსოთ-
 ბიდი ქართულისა გალობითა, ვითარცა ზორფინი და

ბინონი ჰუმონიათ ძეშლომ დიდებულთა ამათ ეკკლესიასთა; მსხენსრზლი ფრიად მალაღი ტაძართა ამათ, ვითარცა ღია მიაში გმეული ტრაზესსა ზედა ზეცვიერისა მამისსა მარადის წარმოგვიდგენს უწავილთაგანსა წმიდისა ჩუქნის რელიდიისა, და საქართუშლომ შუანი ვითარცა უკუჭ ღასცხრებოდენ და დასცხრებიან, რათ უნდა დაუტეონ ქართული გალობა, მოგონილი მათგან სადიდებულად ქრისტიანობისა, რომელსა ზედაჲა გულით და სულით იყვენ და არიან შემშუგულენი. ქართული გალობა უმეტეს თხუთმეტისა საუკუნომას გრგვინავს ცად მიმართ საქართუშლომ წმიდათა ეკკლესიაებში, გარდმოციციმის საუკუნიდგან საუკუნედ და ქართუშლომ მალაღსა ამას ზნეობასა იპყრობს სრულს თასსა ძალში.

გალობა ესე თუმცა რდესმე მისწედებოდა, რომელთა შუ მათ ტაძრებში, მიზეზისაგანო საქართუშლომ დიდის განცდისა; გარნა მასრჭ უამსა სახიერი მიუღულებული თქალი ღუთაებისა მღვდარება: ჰსჭურეტა განსცდელში მეოფთა ქართუშლომ, მგალობელთა მისთა; საღმრთოსა მარჯუშნესა ეპურნა იგინი და ჰფარვიდა მათ ზეცვიერი მალაღი; უკანასკნელ განტებულებამან დიდის მოთა მინებისა და ღუაწლისათჳს ჯილდოდ მოუკლინა ერისა ამას მფარუშლომ ერთ მორწმუნესა, ძლიერისა და დიდისა საკელმწიფომას.

გალობა ვითარცა უოკელთა კრთაზიელთა მალაღად განვითარებულთა ქრისტიანეთ სამეოფებში არს მიღებულთა ერთს უმთავრესს საგნად დასავინებულად წმიდისა გომომას; ეგრეთვე ჩუქნისთჳსც მიუცილებულად საგულჭნ

ბელ არს წესონისა და გემოასა დასწმენდელად. ქართული გალობა მოუქანილი სისრულეში მისცემს ქართულთა უმანკოსა გმყოფილებასა და ეკოდენ აღამაღს ღესის წმიდასა წესობასა მათსა, რომელ ნიკთიერის სოა ფლის ღარმონით აღიწევის ზეციერს უზადოს სიტკბოაებად დაუსრულებელს ღარმონიად. . . ქართულის გალობით ქართულნი ჭჷოებენ თვისსა საგმარას ბედნიერებასა, აღამაღლებენ რა კეთილ კრძალულთა პატროსანთა ჭაზრთა თვისთა ღუთისადმი.

თ. დავით მანაბელი.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is written in Georgian script.]

სიტყვა

თქმული მოსწავლეთა მიმართ ქართულის გალობისა, წიგნის წინას სობორთსა შინა, ბოდაეს.

უსაუჭარესნო ძმანო! სული ჩემი აღივსო სინაზრუ-
ლითა ღმრთისა მიერითა! გული დასტკება, ესმა რა ხმა
გალობისა თქმწნისა, განმაცხორებელი შინაგანის ხმისა
ჩემისა! მადლობას გიძღვნით ყოველი შვიდი საქართულ-
ლომსა ესრეთისა კეთილწარმატებისათჳს თქმწნისა, და
აღწეულენთ უგულისათადესსა კედრებსა უსუნესისადმი. რა-
თა მოქცესთ უმსურვალესი სურვილი და სიმხნე ადგიო-
ნებისათჳს ძამაძაპულისა ქართულის გალობისა — ესრეთ,
მადლითა ღმრთისათა, მოლოდებთა ჩმწნთა შეუდგების
კეთილსამედო დასასრული; მონიჭებულსა თქმწნდა უ-
ძრფვასესსა ჟამსა სწავლისსა წინა დაედების სატროფო სა-
რბიელი, განმაშქმწნებელი მსახურებისა თქმწნისა; ხელო-
წმიდა ესე ეკლესია და ამას შინა მდებარე, უწმიდესი
გუმბი წმიდისა მოციქულთა სწორისა წინასი, განანათლეუ-
ბენ გონებათა თქმწნთა, აღსასრულებელად წინათგანსა
რახულისა ღწაწლისა.

ძმანო! გარემოება ესე მიიღეთ წინდად საკუთარისა
მოწყალებისა დედისა ღმრთისა წილსხდომილისა თჳსისა
ქართულთა ერისა მიმართ. როგორც უწუით, წმიდასა

ამას უკმაძრსა შინა განისუფლებენ ნაწილნი განმანათლებლისა ჩუქნისა ქაღწეისა ნინასნი და, აჲ, მადლმან ღმრთისაჲს მოგიუყანსა თქუნი აჲ, რათა აქედგან მისით და მის მიერჲე განგრძელდეს ნიჭი ღმრთისა, სადიდებულად სათნოჲსა თვისისა (წმიდისა ნინასისა!) აჲ გამოგორნიო თქუნი ღმერთმან წარსაკებულად მსახურებისა თვისისა!

ბუნებას მიუღია გაცისათვის, ძმანო, ნიჭი გალობისა, რომელიცა არს გამომეტყულებსა გრძნობით აღსულებულისა სულისა, რომლისა გრძნობისაგა ქონება ჭმაროებს გაცსა ჟამისა ღოგვისასა, და აღისათვის გალობას გჭმობთ უოკელთა გაცთა შორის ჟამისა ღმრთის მსახურებისასა. გალობა მოსესი, რაჟამს განსულეს შეწამული ზღუბა, ნაკაღობევი გუნდით; ფაღმუნნი დავითისი და შედგენილი მისგან გუნდი შტალობდით; გალობა ანგელოზისა, შობასა, მაცხოვრისასა; გალობა საქარისი, მამისა წინამორბედისა; გალობა წმიდისა ღმრთის მშობლისა; ოსანნა ყრმათა კურაელთასა; უოკელი ესე ცხად გვიყოფს ჩუქნ უწინდებობასა (სიმკვლესა) და წმიდასაგა წარმოებასა გალობისასა ქრისტეი ეკლესიასა შინა. თუთ იესო ქრისტე და მოციქულნი მისნი გალობდენ (სახარ მათესი **26 31**), ხოლო წმიდა მოციქული შაკლე ჭმობდურის ქრისტეანეთა, რათა აღგზნან ღმერთის მსახურისადმი გალობითა სულიერითა (უფუკელთა ეპისტოლე **5,19**). და გალობას ესე ეკლესიური ქლიერად აღმომობენ გულთა შინა ჩუქნთა უმსურკაღესთა გრძნობათა, რომელსა შინაგა კაცი, წარმოიდგენს რა სიბადრუკესა თვისსა, აღიარებს მოწყალებითსა განგებულებასა ღმრთისასა გაცთა

ნათესავისადმი, შეუკრძების მას და თაყუანისცემს სულსითა და გულითა, ვინა გონება ან ამაღლდების გაღობასა ზედა: «რომელი ქერბინთა . . .»? ვინ ან დამდაბლდების გაღობასა ზედა: «წარმართენ ლოცუა ჩემი . . .?» «დასდეკ უფალს საცო შირსა ჩემსა»? ვინ ან იგლოვს გაღობასა ზედა ვნების გზრიაგის სავალბოელთა, მაგ. «ნუ მტირ მე დედა . . .?» ვინ ან აღიწკვის უხილავად ცად შიმართ, ესმის რა გაღობა ჰასეკის სავალბოელთა? — გაღობა ეკვლესიური ანს უძლიერესი სავალბოა ღმობიკ რებისათვს გულისა, მოყვანებისათვს სინანულისა ზედა და წარმართებისათვს უკვლესა ზედა კეთილსა და მაცხლ ვნებულსა.

ესე უკვლივე ცხად გვიყოფს ჩუწნ, თუ ვითარ სავ ჭირს ანს იტოლეს გაღობა მსახურმან ეკვლესიისმან, რათა ანს დამნაშკვედ აღმოკნდეთ წინაშე ღმრთისა, თაკოა ჩუწნთა და შთამამაკლობისა.

რწმუნებული ჩუწნდა სამწესო სიტყვერთა ცხიკართა, გარეწობასა შინა თვსსა ღმრთის მსახურების მოსმენისადმი, ხშირად განიმართლებდა თავსა შით. რომელ ჩუწნ კასრულებთ წირვალაღმეს გარდარეულის ხნითა, რომელი სავა გავრნება ძნელად მოსთმენია უერთათვს. ასეც უნდა იუოს ჭეშმარიტად! კეთილი გარეგანი ღმრთის მსახურება, დიდი წარმმართებელია შინაგანისა. უმეტესად ჩუწნი მსოფლიური ერთი, რომელთა სარწმუნოებასავ გაანაცხოვლებს გული და თქალი, ძრიელ მოტრფიანება და სიამოკნები. მსმენელი უკვლის შეწუბილის ხმისა და რა მსოფლიური ერთი? თვთ განათლებულნიც კძიებენ

მას — და ამისათვის ჩუქნ განვიცდით არა მტირეს უკმა-
 უოფილეებსა, ეოკელგან გკესმოდა სიტუქანი საციცხვე-
 ღნი; ნაცუდად პატივისცემისა, ეოკლის განისკან შივი-
 ლებდით უსიამოვნობასა და ვიწუებდით რა განმართლე-
 ბასა თაჯისსა, ზიკეცემოდით უმეტესსა სიძულელსა მათსა,
 და, უმეტესად იკარგებოდა მათ შორის სიყუარული წი-
 რა ღოცვისადმი.

შინაო! ჩუქნგან იხრდების წმიდა იგი სარწმუნოება,
 რომელიცა დანერგა გულთა შინა ჩუქნთა მაცხოვარმან
 კაცთა ნათესავისამან სიკუდილითა ვუწარისათ, მორწ-
 უული და განმთხულებული სისხლთა წმიდათა მოციქულთა
 და მოწამეთა, განმტკიცებული და განმართლებული ცხოვ-
 რებითა და გულს-მოდგინებითა ანკელთათ მზგავსთა
 ღირსთა და ღმერთი შემოსილთა მამათათა. — და რომელი
 სიტუქა ანუ ცხოვრება განგუამართლებს ჩუქნ წინაშე
 ღმრთისა უკეთუ რწმუნებულსა მის მიერ მსახურებასა უ-
 დებუოფთ და მათა ჩუქნთა ექმნებით სახედ გარწე-
 რობისა და ღმრთის უსიყუარულობისა. ესე ვითარისა
 ეგელესიის მსახურისად უმჯობეს არს, სიტუქსამებრ მ-
 ცხოვრისა, რათა ქედსა ზედა თვსსა დამოიციდოს ქუ-
 წისქელისა და შთაიგდოს თაკი უფსკრულსა შინა (მათეს
 სახარება 18, 6); ეკადად იტუკ წინასწარ შეტუკადი: «სი-
 ხლსა უდებებითა ჩუქნითა, წარწემედლისსა იმიებს
 ღმერთი გელთაკან ჩუქნთა» (ეზკიელისა 33, 6).

საქართუჭლო, ერთი ძუჭლთა (ქუჭუნანათაგანი) მხარ-
 ეოკანი, ქრისტეს სარწმუნოებისა პირველიდგანვე მოსუია
 და ქეშმარტებით აღმსარებელი, სახე ექმნებოდა სხუათა

ღმრთის მსახურებასა, და ჰუკუადაც მას შინა გალობა ეკლესიური, მცხოვრებნი უდაბნოსანი, მისით უხილავად შეერთებულაიუქსენ ციურთა მგალობელთა თანა; სამღჳდელო და სერო წესი ერთად გარდახიდიდენ შიწობილითა გალობითა ყოველსა დღესასწაულსა; არა გმა ეყოფოდათ მათ გალობა ესე მხოლოდ წირუბა ღოცუბაზედ, ეკლესიასა შინა, არაჲდ გამოვიდნენ რა მუნით, შემდგომად სერის დაგებისა, განვიდოდენ განმხოლოებულსა ადგილსა, ხეთა ქუჩქუ ანუ მახლოებულ ეკლესიისა და გასატარება დად შესატყუარისა უამისა, იწუბდენ ეკლესიურსა გალობასა. მიჴეთა და მთავართა, ნადიმობათა, ჰურობათა და საღღესასწაულთა შემთხვევათა შინა, განმამხიარულებელი და შესატყუარი ხმა იყო ეკლესიურისა გალობისა. ესრედ ჰატვიცემებოდა გალობა ჩუწნთა წინაპართა ქართოჭლთაგან! ესრედ ერის კაცნი სამღჳდელოთათანა ერთად ჰსტკებოდენ, და გმა ეყოფოდენ ურთიერთსა ვიდრე ესმოდათ ტობილი გალობა! დაცხრობა სამლო გალობისა, მომასწავებელია ღმრთის მსახურების მოუძღურებისა ხმამაღლად გვიქადაგებენ ამას ზღუდენი იერუსალიმისანი, ძველს დროში! . . . ხოლო აღდგინება ესრეთის სანატრელისა გალობისა, სამწუხაროდ ჩუწნ ყოველთა, დაცმულისა რაადენსამე დროსა, გექმნებათ ძმანო, სახედად საუყუნოდ სახსოვრად შთანთმავლობისათჳს, წარმმართებულად მღრთის მსახურებისა და დამაგვირგვინებულად ცხოვრებისა თქუწნისა

მიჴედეთ ძმანო, ვითარ ყოველი სუნა შეცადინებოს განმშენებისათჳს საეკლესიო გალობისა! ვითარ არა ჰსო-

გვენ მისთვის არა ვითარს მოკლებასა და წარსაკლებსა, თქუნიდა, რტონო ახლისა ქრისტეს გენახისანო! გმართებისთ გულის მოდგინება და შეცადინებობა განუწყვეტელი აღდგინებისათვის მისა, რადგანაღ იგი არს უსაჭიროესი განმძუნებება მსახურებისა თქუნიანსა, ძუძულსა ნუ დაჭკარავთ, მოპოებადმდე ახლისა უგუოსისა.

მიჭყვავთ, უოკელი ნაწილი საზოგადოებისა, აწინდელსა განათლებულსა დროსა შინა მიემთხვებვის სრულებითსა დამი, და ჩუნი რაღამ უნდა დაგვაპროლოს ამასედა. მაშინ, როდესაც ჩუნი წოდებ: არს უმოკრეაი ქუნიანსა ზედა — უდებებითა ჩუნიითა ნუ შთაგვივით წუკვასა ქვეშე ღმრთისა, ანუთა ჩუნიითა და შთამომავლობისა იქმნება თქუნიგანი ვინმე ბრკოლდებოდეს ამა შემთხვევასა შინა მოკვალეობათა სახლისათა, მარამ ნუ დავიწყებთ, რომელ მცირედი ესე სიძნელე მოგიპოვებთ თქუნი დროებითსა და საუკუნოსაცა კეთილდღეობასა და ცხოვრებასა. შეამსჯავსეთ, ძმანო, ამათი და აწინდელი ესე გარემოება, ჰხედავთ ვითარ შორიდან მოკლებან აქა მოსსმენად მამაშაპუელისა ცალობისა; ვითარ გარემოებაშან ამან, ამა მცირედსა უამს დაჭადა ერისა შორის გულის მოდგინება ღმრთის მსახურებისადმი, ხოლო თქუნი მოკვიპავთ პატრიის ცემა, უოკელი გიხსენებენ საამოვნებით, სიუჭარულიო; ღოცვენ დღეოთ თქუნიითა, ინეტარებით და მაშინ უმეტესად საკვრველი იქმნება სახელი თქუნი, თადეს თქუნი მიერ განუფინება კინდა დაკარგული ნიჭი ღმრთისა მრთელსა საქართველოსა შინა.

ხოლო შენ უპატრივემულესო მამო არხიმანდრიტო!(*)

(*) არხიმანდრიტს უწოდეს მაკარს, რომელსაცა პატრიი და დიდება შეენის ამ ცალობის დაუფლებებისათვის. რედ.

საქართველთა, მოქადული ღრმად ზატივისაჲმეულისა ძეგ-
ლის ქართულის გაცობის მოსმენითა, გიძღუნის უმხუ-
რკალესსა მადლობასა, მიღებულთა შენ მიერ განუწყვედ-
ელთა შრომათა და ღუაწლთა აღდგინებისათჳს მისისა;
წმიდა ესე ცაძარი და ამას შინა მღებარე უძრფესესი
საუნჯე ჩუენ მოწმუნეთა, საქადული და განმანათლე-
ბელი ქართველთა ერისა, წმიდა მოციქულთა სწორი
ქაღწელი ნინა, განანათლებენ გუჟსა და გონებასა შენსა
სხუათაცა მამულის სასარგებლათა კეთილწამბატებათა
ყუდა; ხალა ცა და მუნ დაუცნობელად მგალობელნი
სამ წმიდა არსობითისა გაცობისა, მზა გიყოფენ გვირ-
გუნისა ღუაწლთა შენთასა, ამინ.

მღუდელი ფილიპონ კარბელოვი.

ზახუსი

ერთგუარ აღმრულნი გრძნობითა წრფელისა თქუენდა
გულისათვისა სიუფარულისა — ყოელად უზატივემეულისა
მამალ ფილიპონე! მოგიძღუნით მადლობასა ჩუენდა მო-
მოდურებისათჳს. სიუფარული და გუჟს-მოდგინება ყო-
ელად უზატივემეულისა მამისა თქუენისა და მოძღურისა
ჩუენისა გრიგორისა — ცხადათ საცნაურ-არს ამა კეთი-
ლისა საქმისა აღდგინებისათჳს. ჩუენცა, მოსწყაენი
დიდისა სინარულითა და გუჟს მოდგინებითისა სურვილ-
ითა არა დახლოკაკთ არა ვითარსამე ღონის-ძიებისა
სწყაენისა და აღდგინებისათჳს ქართულისა ჩუენისა კვე-

დესოტორის გაღობისა — ჩუბნ ვერაჯითარძე სიძნელე
 ვერ დატკბარკლავებს ამა კეთილისა საქმისა აღსრულებას,
 გულწრფელად შეესხოვო ერთპირად, დუაწლი მამისა
 თქუბნისა მღუდლის გრიგოლისა, იქმნეს დაკვირვებუ
 ბული სახლად და სახლად წინაშე ზეკარდამთისა მუთისა,
 ხელთ მიიყვი ამის უოკლისა კეთილობისა მსრუნველი
 ჩუბნი, მაღალღირსი არსიანდრიტი მაკარი აღემატოს
 უდიდესს ხარისისა ზედა, და მით იდიდოს გვაში უოკ
 ლად დიდებულისა წმიდა ქალწულ მოწამისა ნინა ქართვე
 ლთ განმანათლებლისა, რომელსა ტამარსა მინა განსწა
 ვლუჲან ჩუბნებრ მრავალნი და გაჟნილ არს საქროს
 ველში წესი ქრისტიანობისა და იუოს ახვსა ზედა ჩუბნის
 ლი ღუთისა და კურთხევა თქუბნის უოკლად შატოს
 ნებისა

წმინდის ნინას სობორში ეკლესიის ბრეხეტნიკი,
 იოსებ ბერივე

1865 წელს, დეკემბრის 9 დღეს, ბოდბეს.

კიცხის მაჟავარიანთა წარმომდინარეობა.

როგორც მოგახსენებათ, ბატონებო, უოკელივერს
 რსაცვი ვხედავთ ქუბნურათ აქუს თავისი დასაწესი, ე.
 ი. ახვი მახუბნებული: თუ სადღან არიან ისინი წარმო
 მდგარნი მაშასადამე მაჟავარიანის გუარსაც უნდა ქონ
 დეს თავისი დასაწესი, რომელიც გაბეგნებდეს, თუ სად
 ღან არის ის წარმომდგარი?

ძქლად ე. ი. თამარის მამის გიორგი მაჭავას
რინის გვარი უფილას ფაღანგაძე რომელსაცა აქქს
თავისი ისტორიული მნიშვნელობა, და გავისხეხებთ რა
მის ისტორიულ მნიშვნელობასა უნდა ესთქნათ ორიო-
დე სიტუა აბაშიძის გვარის დასაწეისხედაცა, ამისათხს,
რომ ამ ორი გვარს დასაწეისს ერეთი დამოკიდებუ-
ლება აქქო ერთმანერთსე, როგორც ტანს თავსე და
თავს ტანსე ე. ი. როგორც პირქლს ან შეუძლია უმე-
ორესოთ ცხოვრება, ეგრე მეორეს უპირქლესოთ.

ერთ ღრას საქართქლას მეფის ამხასშ მეორე ან-
შაკუნინის კელში აღრეულან ოკსები და წამოსულან ქა-
რთქლების საომრად: მეფე ამხასშ დასქლდრია იმათ
ღახვის პირსე და უჯობნია იმათთხს, ოკსები გაქრეუ-
ლან თავისვე მამულში; და ამხასშ ჩამოსულა იმერეთში,
აქ იმას დაურჩეკია კარგაკარგი მოსული იმერლები ჭა-
რად, და წაუყვანია საქართქლში და უწოდებია იმ ჭა-
რისთხს სახელად. «ფაღანგა» იმასე რასაკვრეკელია და-
უყენებია უფორსი, რომლისგან კეთილობისგამო ჭარს
უწოდებია აბაძა. (*)

ბოლოს ამხასშ შექმნილა სასტიკ მეფედ და უწეკა
კელა ჩინებულთ ქართქლსო, ამისათხს ქართქლებს
უსურრებიათ მისი მონებისგან განთავისუფლება, წასულან
სომხითის მეფესთან და უთხოვნიათ შემწეობა და იმაოთი
ქართქლებს უჯობნიათ ამხასშის ფაღანგისათხს, მოუ-
კლავთ თვთ ამხასში და დაუსკამთ მეფედ საქართქლსა
ში სომხითის მეფის ძე რევი. ამ რევის კელში ეს ჭარი

(*) მაძაძა.

დაშლიდა. მაგრამ ხალხში ისე განთქმულა იმ ჟარის სახელი, რომ უოკელ იმ ჟარში ნაუოფი კაცის შვილისთვის უძახნიათ ფალანგაშული (აქიდგან ფალანგიძე) და იმ ჟარის უფროსის შვილისთვის ამაიშული. (აქიდგან აბაშიძე) ა.ე ამ ხანებზე წარმოსდგება გარი აბაიძე და ფალანგაძე. თუ ფალანგიძეს როგორ დაერქვა მაჭკვარიანი ამას მე ვიტყვი მერე, მაგრამ ესკი არ გიცია: როგორ დაერქვა აბაშიძე? მოუმატა ხალხმა ასე ტუულა ასო-შ ო-უ აქუს რამე მნიშვნელობა სიტუქსა აბაში?

(ფალანგაძე და აბაშიძე ღირსებით უოფილან თავადები და სახლებულან იმერეთში პირუტყლი. ღოსიანთხეკს და მეორე არგკეთს) ფალანგიძეები უოფილან შესანიშნავი მხეობითა და ვაჟკაცობითა, მაგრამ ცხოვრებულან მისთანა უდაბურს ალაგსა, რომ არ მიცემიათ შემთხვევა სახელის გამოჩენისა. ერთ დროს მეფე გიორგი მესამე წაბძახებულა სანადიროთ კარცხიდეგან (*) მაისის თთვეში, ღოსიანთხეკს, აქიდგან წასული, ერთ ღამეს დაბძახებულა არგკეთს აბაიძისას. და მეორე დღეს წაბძახებულა ღოსიანთხეკს და მისულა ჟერ გამოუჩენელ დავით ფალანგიძისას, რომელსაც გახარებია დიდათ მეფეს მისულა, და უმასპინძლია ჩინებულად ბატონისათვის. მეორე დღეს მეფე გიორგი გაბძახებულა სანადიროთა და წაუყვანია თან დავით ფალანგაძეცა, რომელსაც გამოუჩენია ბატონთან ნადირობაში გასაკვირვალე სიმარჯუტ; ნადირობის შემდგომ მეფე დაბრუნებულა ისევ დავითისას,

(*) კარცხე არის შვიდი კერსტით ქ. ქუთაისითგან, აქა ჰქვანიათ მეფეებს სასაფუხულო სასახლე აუ

და იქიდან წამობძახებულა ქუთაისს და წამოუყვანია დას-
კით ფაღანგიძეც, რომლისათვისაც, მიუ-
ცია ქუთაისს, ქუჩა იმერეთის მოურავობა! ეს დავით
ფაღანგიძე ყოფილა თავის ადგილზე მხოლოდ ორ გუ-
რას, შერე დაუტყვებია ეს თანამდებობა და წასულა მე-
ფის დაუკითხავათ სახელში. ერთი თოჯნე შემდეგ ბატონს
დაუბარებია ისა ქუთაისს, მაგრამ არ ჩამოსულა ნებით,
ამისთვის ბატონს ჩამოუყვანინებია ისა ძალაოი. უკითხავს,
თუ რა ყოფილა მისი მისი განმარებით წასულისა ან
ნებით არ ჩამოსულისა, აქ დავით ფაღანგიძეს აღუარებია
თავის დანაშაულობა და უთხოვნიან შეფისათვის «მოტუ-
ება» შეეფს რასაკერძოვლიან შეუწყნარებია იმისი თხოვნა,
და დაუყენებია ისეც თავის თანამდებობასე. რა მოსუტუ-
ბული დავით უთხოვნიან ბატონისათვის თანამდებობიდან
განთავისუფლება და თავის სოფელში წასულის ნება,
ბატონი თანხმებია ამასეც და ის წასულა თავის სოფელს
და ღოსიანობევს. ამ დროს ის ცოტა არ იყოს ჭკუით
დაცან შეშლილა და ვინც შეხედებოდა სოფელს, თურმე იმის
დასაკმაყოფილებელს მასთვის არ მიუტყდა კითხვასე, დაუ-
წყებდა ცემას. ის ხშირად ჩაფიქრებული ამას ამბობდა
«მუჭი ვარ» ამ სიტყვებით ის ხადავდა თავის სიმამრს
სა და სხვასე ძლიერებსა. ამისათვის ხადავდა დაუწყებია მი-
სთვის ძახილი «მუჭივამანი» და ეს დაცინებით ძახილი
იმის შვილებსე გადასულა ნამდვილ გვარად «მუჭივამანი»
იმ დავით მუჭივამანს დაწინა კქესი ვაჟი, რომელთა-
გან შესანიშნავი ჭკუით, მხსილობით, და კაცობით ყოფილა
უფროსი ძმა ივანესე. ამ ივანესე უთამაშნია ქსწორეთ

თავის დროში შესუფერი როლი: დასწრებია ზაქარია მხარგრძელის შტერთან ომებში და გამოუჩენია ძვრი სახელდი მამაცობისა და ეოფილა საუკუთარი შეგობარი ზაქარია სმასალარისა ბოლას იმას უსურვია წასულა ბერით, ზაქარია მხარგრძელს ურჩევია იმისოჯნ ამ განზრახვას დატოვება, მაგრამ იმას არ უქნია. ამისათვის შეუთამარს უკუთხებიანებია ბერად და გაუგზავნია სკანეთს თავის სახლის მონასტრის წინამძღურად. ამას უმწესვია იქ გეოილა და აღუშენებია ერთი ეკლესია. (*) სადაც დაუსვენებია ამბიონს მარტენს გვერდით ერთი ჟუბარი და მოუწერია ზედ შემდგომი: «ეს ჟუბარი ჩემი გელით გაკეთებული შევსწირე არხიმანდრიტმან ივანს, ამ ჩემგან აღშენებულ წმიდა გიორგის ეკლესიისა, და წარმეითხეულნო გვედრებით მომიხსენებდეთ ჟუბარსა ამას ქრტიშე მდებარეს ღუთის მონას ივანეს »

სიკუდილს შემდგომ ამ ივანეს დარჩენია სკანეთში დიდი სიმდიდრე, რომლის მისაღებად წასულან ღოსიონთხეიდაგან ორი იმისი შვილი, ამათ მიუღლიათ თავის მამის დანარჩენი უკლისია და დარჩენილან იქ ექვს წელიწადს. იქაურ ხალხს მუქივარიანის მაგიერად უძახიათ მათთვის «მაჭავარიანი» იმათაც მოწონებია ეს უკანასკნელი გამოთქმა და უწერიათ თავის ტკარი ისე, და იმ დღიდან დარქმევიათ «მაჭავარიანი» ექვს წელიწადს შემდგომ ერთი მმა იქვე დარჩენილა და მეორე წამოსულა თავის

(*) ამ ეკლესიისა არის ახლა სკანეთში მხოლოდ ნაქცევი. ავ.

სოფელში ღოსიანთხევს, ამას გაუყვია ზიანსუბიღვან ად-
გილ მამული და დასასლებუა სოფ. კიცხს, რომელიც
ხვედრია მას წილად. და აქიღვან წარმომდინარეობენ,
კიცხის მაჭავარიანი.

ამ კიცხის მაჭავარიანებს ჰქონიათ თავისი პერიოდი,
რომელშიაც ისინი ყოფილან ყვავილევან მდგომარეობა-
ში, მაგრამ მოგისხეხებიათ კაცობრიობის სულა ჩარხი
ე ი. ისე ბრუნავს როგორც ჩარხი. დღეს პირუტყლი შე-
იძლება ხელს უკანასკნელად იქმნეს, და დღეს უკანასკნე-
ლი ხელს პირუტყლად. კიცხის მაჭავარიანთ მდგომარეო-
ბა, ყოფილან დატეხული დიდი მეფე სოლომონის
დრომდი. ამ დროსკი გამოჩენილა ერთი მაჭავარიანი,
რომელსაც თვთქმის მოუბრუნებია თავის გვარისათვის ძუტ-
ლებური მდგომარეობა, ეს ყოფილა სუმონ, რომლისა-
თვანც მეფეს უბოძებია რა მთელი ღოსიანთხევის (*)
მოურაობა. როდესაც აღამამდხანი ახორებდა საქართუტ-
ლოსა, მაშინ ეს სუმონ ყოფილა აქ იმერეთის მეფეს
გაკზავნილ ჯარებში სარდლის ზურაბ წერეთელის თანა-
შემწის თანაშემწეო. იმერეთის ჯარს, როგორც კიცხით
ისტორიადგანაცა, უსრიენიათ და გამოქცეულან თავის
სარდლით ზურაბ წერეთელი უკანკე, ხოლო ეს სუმონ
მისულა საქართუტლოს მეფე ირაკლისთან და უთხრობია
მიზეხი იმერეთის ჯარის გამოქცევისა, რასაკერეულია
ჰცდილა იმათ განმართლებასა, მაგრამ ამაოდ. — ყოფილა
მეფე ირაკლისთან ერთი თთუტ, მერე ისევ ის განუგხა-

(*) ღოსიანთხევს შეადგენს რამოდენიმე სოფელი ავ.

დების მადლობა ერთგულობისათვის და გამოუქვედროს
 ბნისათვის გამოუშვა იმერეთში და გამოუტანებია იმე-
 რეთის შეფუქსთან ეს წიგნი: «თანა მოსაუდრეო ჩემო,
 სოლომონ? რასაკერძეა შე ვარ მადლობელი თქვენნი
 იმისთვის, რომ ასრულეთ ჩემი თხოვნა, მომეცით შეშ-
 წილობა ხარკითა. მაგრამ უნდა განგიცხადო პირუთნელად,
 შენი ვარა უოფილა მეომარი არა იმ განსრახათა, რომ
 იხსნან თაის მამული გაჭირებდითგან, არამედ მისთვის
 რომ იშოონ სადმე სამარცხავი ანუ სატაცებელი, რომ
 ამით მისცენ თავიანთ თავს სარკებლობა.

მე იმათ იქ მილალატეს, რადგანაც საჭირო იყო და
 შეიძლებოდა გამოჩენა; მხეობისა, გაყვანობისა და
 მამულის მოუჭარეობისა; მე იმათ იქ მილალატეს, სა-
 დაც უნდა გადაწვევტილ იყო ქართლის ბედი თუ უბუ-
 დობა და მე იმათ იქ გამცარცკეს, სადაც უნდა ეძარც-
 ჟათ მტერნი: ეუწლა ამისთვის მე თქვენს გაგიცხადებ
 მადლობასა და თქვენს ვარს საუუწდურსა, როგორც
 თავის შეფის და მამულის მოლალატესა ამ წიგნს ვაკან
 მე შენს უმას თავადათ შესწუნარებელ მაკავარიან სკომონს
 რომელს მხოლოდ უმადლი შენ ვარაიანს შენი, და ჩე-
 მი მამულის ერთგულობასა (*) ეს სკომონ რა მისულა
 იმერეთის შეფუქსთან და განარება ძალიან, ამისთვის რომ

(*) ეს წიგნი ვნახე მე თვით ამ სკომონ მაკავარიანის
 საბუთებშია და გადმოვისწერე აქედან, რაც საჭირო იყო
 ანუ რაც ახლა მოისმინეთ, სიტუება გამოუშობლივ.

იქიდან გამოქცეულ ჯარს დაეყარა ხმა, ვითომც ის წაუყვანათ ტყვედ აღამამაღსნის მხედრობასა, იმერეთის შეფისაგ უთხრობია დიდი მადლობა გამოუქცეულობისათვის და დაუჭილდობია კარვით. ამ დღითგან იმას უმადოთაჲს თავის სამოურაო კიდეკ რამოტენიმე წელს, შემადგომ მომკუდარს და იმის სამ დანარჩენ მკლთაგან აწლადრის მხლელად სფირდონ. მკრედიის მმარკებლობის რეკისპირწლი წკერი.

თომა მაჭავარიანი.

რ ე დ ა ქ ც ი ი ს ა გ ნ .

«ცისკრის» რედაქცია შეუდგა ერთის გამოჩენილის ჰიარის შემწეობით, რომლის სახელს გამოკაცხადებთ თავის დროსკედ. საბა სულხან ორბელიანის ლექსიკონის ბეჭედასა და უმორჩილესად ითხოვს, ვისაცა სურდეს ამ წიგნის შეძინება მისცეს ღონისძიება ამ განსრისვის სიასრულეში მოყვანასათვის ამ საგანსკედ ბრწყინვალე კნიაჲზმა ალექსანდრე დიმიტრის ძემ ახასამა შესწირა ხუთი თუმანი, რომელსაც დიდს მადლობას მოვასხენებთ.

სსტა და სსტა ამბავი.

ფებერვლის ამ წლის. თქუი ყველა ქართუჭლმა იტის, რომ იუო კენჭით აღმორჩევა ტფილისში სსტა და სსტა ადგილებში მოთანამდებო ზირებისა, წრეკანდელი წელიწადი შენიშენის ღირსი ანის ასე, რომ თუთქმის ქრანციაჲც კი მოაქცია უურადღება ამ საგანსეჲ. აი რასა სწერენ ერთს ქრანცუხულს გასეოში ამ კენჭით აღმორჩევაჲჲდ საქართუჭლეთში:

აუკანასკნელი კენჭით აღმორჩევა ტფილისში დიდის მოზირისაჲზირობით მოხდა, იუო ძრეული ბრძოლა ორთა ჰარტიათა შორის: ზირკელს ჰარტიას შეადგენდენ ის ზირნი, რომელნიცა მტკიცეთ ადგანან ძეკელს მამაჲჲჲათ აღაგობრივ გაჩერებას, ხოლო მეორეს — რომელნიცა მოაწადინენი არიან ხალხის განათლების დაწინაურებას. უკანასკნელმა ჰარტიამ გაიმარჯუა, რადგანც რიკხით მეტნი იუენენ, უმეტესი ნაწილი ამ ჰარტიისაგან იქმენ აღმორჩეულნი. უნდა გვთხუბდეთ, რომ რაც ამ ასის წლის განმავლობაში ხარჯი და დეაწლი დაუდგია რუსეთს, ახლა თუთქმის შეუძლიან რომ იწუოს თავისი ნაყოფის კრეჲჲ.

— ტფილისი აზრილის თერთმეტში ტფილისის ქალაქი და ამ ქალაქის გარემოება განხილული იყო სრულეს ჯანსაღში, რომელსაცა მცნებებებში ეწოდება ხმელი ბურუსი. ამ ჯანსაღს ტფილისის გარემოება მოეცო მრთულს დღეს, და შუა დღისას, სადაც რომ მცნარე მოიპოვებოდა გააკვრა თეთრი მტკერი, ამას შემდგომს სამის დღის განსაჯლობაში მოდიოდა წვიმა, წვიმის წყალი შეკვრიბე შესაძრწებულად და ვნახე, რომ ამაშიაც თეთრი მტკერი იყო გარეული, მიკროსკოპის შემწეობით გამოვიკვლივე და დაკრწმუნდი, რომ ეს ნივთიერება იყო ნაცარი. ცეცხლს მთა უნდა გამსქდარიყოს უკვკელად საღმე და ისე გარეგელებულა იმისი კვამლი, რომ ჩუქს ქუჭუნამდინ მოუწევია. მარტოფის გარემოება სრულებით დავიარე და იქაც ეს აღმოჩნდა, იქაურნი მცნარენი, და ხის თვალთლები თეთრის ნაცრით იყენენ დაფარებულნი, ერთის სისტუვით ის ჯანსაღი სსუა არა იყოარა, ცეცხლის მთის გაანსეთქის კვამლის მეტი ბუნების გამომქიებული ბაიერნი.

რამის დროსაცა ტფილისის აზრილის თერთმეტში ტფილისის ქალაქი და ამ ქალაქის გარემოება განხილული იყო სრულეს ჯანსაღში, რომელსაცა მცნებებებში ეწოდება ხმელი ბურუსი. ამ ჯანსაღს ტფილისის გარემოება მოეცო მრთულს დღეს, და შუა დღისას, სადაც რომ მცნარე მოიპოვებოდა გააკვრა თეთრი მტკერი, ამას შემდგომს სამის დღის განსაჯლობაში მოდიოდა წვიმა, წვიმის წყალი შეკვრიბე შესაძრწებულად და ვნახე, რომ ამაშიაც თეთრი მტკერი იყო გარეული, მიკროსკოპის შემწეობით გამოვიკვლივე და დაკრწმუნდი, რომ ეს ნივთიერება იყო ნაცარი. ცეცხლს მთა უნდა გამსქდარიყოს უკვკელად საღმე და ისე გარეგელებულა იმისი კვამლი, რომ ჩუქს ქუჭუნამდინ მოუწევია. მარტოფის გარემოება სრულებით დავიარე და იქაც ეს აღმოჩნდა, იქაურნი მცნარენი, და ხის თვალთლები თეთრის ნაცრით იყენენ დაფარებულნი, ერთის სისტუვით ის ჯანსაღი სსუა არა იყოარა, ცეცხლის მთის გაანსეთქის კვამლის მეტი ბუნების გამომქიებული ბაიერნი.

— ქრანცისში და ანგლისში ასეა დიდი თავსუამოდუბით სუა აქესო, თუ როგორც სისრულეში მოიუწანან ჭკურით მოგსაურობა, ამ გასაფრულისათვის რამდენიმე შაბი არის მომსაჯლებული გამოსაცდელათ, ერთს იმათ

განს შარსა ჭქვან «გმირი» და ამ გმირი» აპირებენ თა
კიანის ზღვისაკენ ჭქერით გამგზავრებას. ამ დღეებში შა-
რიქში შეიკრიბნენ გამოჩენილნი მსწავლელები, მათ შო-
რის იუჲნენ უწარბინებულესნი საფრანგეთის მსწავლელნი,
ბაბინე და ბაბრინი, რომელთაგა გადაწევიტეს, რომ წრე-
განდელს წელიწადს უკვკვლად სისრულეში მოვა ჭქერით
მოგზაურობათ, ამ საგანსედ მოსალაპარაკებლად შარიქში
შედგენილია მსწავლულთ სასოგადოება, რომლის პრესი-
დენტად ამორჩეული არის ბაბრინი

— ერთს სასფრანგისკოს ქვეყანის მცხოვრე ბს მიუღია
მექსიკითგან ერთგვარი თესლი, რომელსადა საკვრეველი
თვსება თურმე აქქს. ეს თესლი არის ხისა, რომელს ხუ-
სადა იმ მხარესედ ეძახიან «ისრის ხეს». ეს თესლი რომ
დაუარო მიწასედ, ან ქალაღსედ, მაშინვე მოძრათბას
იწეებენ, აქეთ იქით, მირბიან და დახტიან, ამ ხის ფოთო-
ლების წვენი, მოსაკუდინებელი საწამლაჲია, მექსიკანელები
ხმარობენ ამ წვენს მშვილდის ისარისათვის. ისრის წვერს
უსმენ ამ საწამლავს და რა მოხვდება, იმ წამსვე ჭქლავს რაც
უნდა ოდნად მოხვდეს. შესანიშნავი ეს არის, როდესაც
მოხვდება ეს ისარი კაცსა, იმ წამსვე ვერ მივინაჲ ერთს
საშინელს ტანჯვასა, ხტება, ტრიალებს, კარდება და ბო-
ლოს ოცის მინუტის განმავლობაში გუდება.

წარსულს თვეს «ტისკარს» მოემატნენ შემდგომნი გულის
მოძურნი.

ტფილისში,

162 უგანათ. თ. გრიგოლ დადიანი,

გიორგი გასპაროვი,

თ. ნიკოლაოზ ჭავჭავაძე 5 წიგ.

ზუგდიდში.

უგანათლ. გენინა მარიაშ დადიანისა

ქუთაისში.

170 გნ ჰელაგია წერეთელისა

უფალი ბერიძე,

თ. სიგო ჭიჭავაძე,

თ. სოლომონ ნიჭარაძე.

ფრპირში.

თ. მისიელ ერისთავი

გროსნაში.

თ. ალექსანდრე თუმანოვი.

თელავში.

176 გნ ღიზა ხოლოყაუვისა.